

תמצית העמוד

סיכומי גפ"ת קצרים וברורים ללומדי העמוד היומי

גליון 10 | שבת ע"ד: - פ"ח: | תמוז ה'תשפ"ד

אינו מתכוין פטור בכל התורה. עוד כתבו התוס' (ד"ה הצד חלזון) שבירושלמי משמע שהצד חלזון אינו חייב משום צידה, וצ"ע. עוד כתבו התוס' (ד"ה כ"י) שאינו חייב על הוצאת הדם משום נטילת נשמה (דעצם נטילת דם היא נטילת נשמה, ולא משום שמחלישו), דם חלזון הראוי לצביעה מופקד פקיד, והדם הנוסף שיוצא לא ניחא ליה ביציאתו.

ע"ה: שוחט - לשמואל חייב משום נטילת נשמה, וזה היה במשכן באילים מאדמים ובתחש ובחלזון, ולרב חייב אף משום צובע, דניחא ליה שיהיה בית השחיטה צבוע ויהיה ניכר שהיום היתה השחיטה, כדי שירצו אנשים לקנותו, וחייב שתיים. אמנם כתבו התוס' (ד"ה שוחט) ששוחט שנמנה בל"ט מלאכות ודאי חיובו משום נטילת נשמה, שהרי צובע זה אב מלאכה אחר.

המולחו והמעבדו - כיון ששניהם זה עיבוד שהרי המליחה היא לצורך העיבוד, יש למנות רק אחד מהם במנין הל"ט מלאכות, ובמקום השני יש למנות שרטוט, שמשרטטים הרצענים בעור לפי המידה שהם עומדים לחתכו, וכן עשו בעורות המשכן כשחתכום.

עיבוד באוכלין - המולח בשר בהרבה מלח, והוא צריך את הבשר לדרך, לרבה בר רב הונא חייב משום מעבד, ולרבה אין עיבוד באוכלין. ומ"מ מדרבנן מליחת אוכלין אסורה. תוד"ה אין.

ממחק - השף בין העמודים (לרש"י הכונה שמחליק את הקרקע שבין העמודים, ולר"ח תוד"ה השף) הכונה שמחליק עור על העמוד כדי להחליקו, והממרח רטיה בשבת, חייב משום ממחק.

מחתך - המגרר ראשי כלונסאות בשבת חייב משום מחתך.

המכה בפטיש - המסתת את האבן מחליק אותה אחרי שנחצבה מהר (ואין בזה משום מחתך כיון שכבר היא מרובעת ומתוקנת וחסר לה רק השרטוט והיפוי. תוד"ה והמסתת), הצר צורה בכלי שעומד לכך כדי לנאותו, המנפח בכלי זכוכית, והנוטל ראשי חוטין התלויים ביריעה או קשים וקיסמים שנארגו בה בלי כוונה והוא מקפיד עליהם, וכל מידי דאית ביה גמר מלאכה, חייב משום מכה בפטיש.

הכותב והמוחק - הכותב אות אחת בגודל ב' אותיות פטור, כיון שבקרשי המשכן כתבו שתי אותיות, אחת בכל קרש, אבל המוחק אות אחת גדולה כדי לכתוב במקומה ב' אותיות חייב, כיון שחשיבות המלאכה היא משום שכונתו לכתוב.

תולדה במקום אב - לתנא דמתני' חייב אחת ולר"א חייב שתיים.

השובט והמדקדק - רבי יהודה הוסיפם על מנין המלאכות, ואמרו לו שהשובט (-השוואת חוטי השתי ע"י הכרכה) הוא בכלל מיסך, והמדקדק הוא בכלל אורג.

שיעורי הוצאה

מדאורייתא אין אדם חייב על עשית מלאכה אלא אם הוא עשה אותה בשיעור מסוים, כל מלאכה לפי עניינה, לפי חשיבות אותו דבר כלפי אותה מלאכה. אמנם אסור לעשות גם פחות מכשיעור, ונחלקו אמוראים (יומא ע"ד). האם חצי שיעור אסור מן התורה (וכך ההלכה), או רק מדרבנן.

הקושר והמתיר - שכן צדי חלזון (דג קטן שעולה אחת לשבעים שנה) לצורך התכלת קושרין ומתירין כדי ליטול חוטים מרשת אחת ולהעבירה לרשת אחרת. וכתבו התוס' (ד"ה שכן) שרש"י לקמן ק"א: מבאר שלפעמים היו קושרים את המכמורת ולפעמים היו מתירים אותה. ואין לומר שהיתה קשירה ביתדות האהלים, שהרי זה קושר על מנת להתיר, וכל קשר שאינו של קיימא אין חייבים עליו. ואין לומר שהיתה קשירה באורגי יריעות שנפסקה להם נימא, דא"כ היכן מצינו מתיר, ואין לומר שאם הזדמן לעשות שני קשרים במקום אחד, היו מתירים קשר אחד אחרי האריגה כדי שזה לא יהיה בולט, דאם לפני מלך בשר ודם אין עושים כך מפני שרואים את הנקב ביריעה, כ"ש אין עושים כך לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה.

התופר שתי תפירות חייב, והוא שקשרן, דאל"כ פטור כיון דאינו מתקיים.

הקורע ע"מ לתפור - שכן יריעה שנפל בה דרנא (- שתולעת נקבה בו נקב גגול) קורעין בה ותופרין אותה כדי שהתפירה לא תגרום שהיריעה תהיה מקומטת. וכתבו התוס' (ד"ה שכן) שאע"פ שיריעה כזו צריכה יותר משתי תפירות, שהרי ריך לתופרה מתחילתה ועד סופה, מ"מ מסבירא כבר שתי תפירות הוי דבר חשוב.

ע"ה - המותח חוט של תפירה כדי להדק ולחבר את חתיכות הבגד שנפרדו מעט, חייב מפני שזו היא תפירתו.

הלומד דבר אחד אפילו דבר תורה ממיין האדוק בעבודה זרה ומגדף תמיד את השם ומסית אנשים לע"ז, חייב מיתה, אבל מכשף אף דכתיב לא ימצא בך וכו' ומכשף מותר ללמוד ממנו כדי להבין איך להנצל מזה ולהורות שאם נביא שקר יעשה כך לפניך תבין שהוא מכשף, דכתיב "לא תלמד לעשות".

מצוה לחשב תקופות ומזלות, דכתיב "כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים", וחכמה זו ניכרת לעיני העמים, שלפי איזו שעה המתחלת לשמש בכניסת החמה למזל, הוא יודע אם השנה תהיה גשומה או שחונה. והיודע לחשב תקופות ומזלות ואינו מחשב אסור ללמוד ממנו, ועליו הכתוב אומר "ואת פועל ד' לא יביטו וכו'".

הצד חלזון ופוצעו (-דוחקו בידיו כדי שיצא דמו), לרבי יהודה חייב משום צד ומשום דש, ולרבנן אין דישה אלא בגידולי קרקע. והא דאינו חייב משום נטילת נשמה, (שהרי אפי' לרבי יהודה שפטר מקלקל בחבורה, חייב היכא שיש קצת תיקון, וכאן יש קצת תיקון במיתתו שהוא לא מפרנס ונח להוציא ממנו את הדם. תוד"ה וליחייב), לר"ח אין דישה אלא אפי' פצעו מת, ולרבה אפי' פצעו חי חשיב מתעסק לגבי נטילת נשמה ולא הוי מלאכת מחשבת כיון שאינו מתכוין שימות, ואף שזה פסיק רישיה, שאני הכא דניחא ליה שיחיה כדי שהדם יהיה צלול יותר, ורק בדבר שלא אכפת לו אם יקרה או לא, ואינו מתכוין, מחייב ר"ש בפסיק רישיה. רש"י. ושיטת התוס' (ד"ה טפי) שגם בדבר שלא אכפת לו פוטר ר"ש בפסיק רישיה, והיינו מטעם מלאכה שאינה צריכה לגופה. עוד כתבו התוס' (ד"ה וליחייב) שלפי זה אין כאן תיקון כלל, ואפי' לר"ש שמחייב מקלקל בחבורה, הכא פטור. ובתוס' (ד"ה מתעסק) הוסיפו שאין הפטור כאן מצד מתעסק, שהרי מתעסק בחבורה חייב לר"ש, אלא הפטור הוא כיון שאינו מתכוין כלל למלאכה, ואינו מתכוין פטור אף בדברים שאין פטור מלאכת מחשבת, שהרי

ע"ד: ברירה בורמוסין - אסור לברור התורמוסין מתוך פסולת שלהם, דחשיב כבורר פסולת מתוך אוכל, כיון שהם צריכים שליקה ז' פעמים, ואם לא שקלי ליה לאוכל מתוך הפסולת מסרת, ולכן התורמוסין שמוציא דינם כפסולת, ונמצא שהוציא פסולת מתוך שאר התורמוסין שבאמת הם אוכל. וכתב רש"י שיותר נראה כפי הגירסה ואי לא שקלי ליה מסרה, והיינו שיש מהתורמוסין שמוסיף להם ביטול אחד, ויש שצריכים יותר עד ז' פעמים, ואם מוציא את אלו שלא נגמר ביטולם הרי הוא כמוציא פסולת מתוך אוכל, כיון שאם ישאירם שם הם יסריחו, ואלו שנגמר ביטולם הם כאוכל כיון שהם לא יסריחו. ורבינו הלוי גורס ואי שקלי ליה מסרת, והיינו שמה שהוא מוציא נימוח בין אצבעותיו ונמאס, ולכן זה נחשב פסולת.

המשך ביאור הל"ט מלאכות

הגמ' הלך מבאר את הל"ט מלאכות, אלו איסורים כלולים בהם מלבד האב מלאכה הפשוט, והיכן היו במשכן מלאכות אלו.

הטוחן - החותך סילקא או עצים לחתיכות דקות, חייב משום טוחן, ואם מקפיד על מידת העצים חייב משום מחתך. וכתבו התוס' (ד"ה האי) שדווקא בסילקא שייך טחינה, אבל בשאר אוכלין שרי.

האופה - נקט אופה ולא מבשל משום סידורא דפת. הזורק יתד לח לתנור ליבשו כדי שהוא יתקשה, אף שכוונתו לחזק את היתד, חייב משום מבשל, מפני שהוא מתרפה לפני שהוא מתקשה והרפוי הוא הביטול. המתין זפת חייב משום מבשל, אע"פ שהזפת חוזרת ומתקשה.

מנין המלאכות בעשית חבית - העושה חבית של חרס מתחייב ז' חטאות - טוחן את הרגבים ושוחקם הדק, בורר הצרוורות הגסות, מרקידם בנפה, מגבל (-לש) את הטיט, ממרח (- ממחק) את הטיט, מבטיר את האש בכבשן, ומצרף את החבית. ובתנור חייב גם משום מכה בפטיש, שטח עליו טיט כדי שיהיה עבה וחזק יסמו בתוכו, וזה גמר מלאכתו, אבל בחבית המלאכה נגמרת מאיליה בתנור.

מנין המלאכות בעשית כוורת - העושה כוורת של קנים חייב י"א חטאות - נוטע וקוצר כשזומר את הקנים והוא צריך להם, מעמר כשאוספם, בורר הקנים היפים, מחליק (-ממחק) את הקנים, טוחן כשחותך את הקנים דק (וי"א כשקודה, ולא נהירא, דמלאכה שאינה צריכה לגופה היא), מחתך כשחותכם לפי מידה, מיסך על השתי, העושה שני בתי נירין, אורג את הערב בשתי, מכה בפטיש כשחותך לאחר האריגה כדי להשוותם, ואם עשה לה שפה חייב גם משום תופר וקושר.

מלאכות נוספות בחבית וכוורת - לרש"י אין לחייבו משום בונה, דאין בנין בכלים, ולתוס' כשעושה בנין מתחילה יש בנין אף בכלים. ואין לחייב בכוורת משום מפשיט, דאין הפשטה אלא בעור.

הטווה צמר ע"ג בהמה - לר"ח חייב משום גוזז מנפץ וטווה, ולרב כהנא פטור כיון דאינו כדרך המלאכה, ואף שבמלאכת המשכן טוו ע"ג העיזים, חכמה יתירה שאני אבל הדיוט אין דרכו בכך. וכתבו התוס' (ד"ה חכמה) שהעושים כך בטלה דעתם אצל כל אדם.

התולש נוצה מכנף העוף וקטמה לראשה כדי להניחה בכר וכסת, ומורטה לצד הזנב ונותן השיער בכר וכסת, חייב משום גוזז, מחתך כיון שהוא מקפיד היכן בדיוק לחתוך, וגם מן הקנה ללא השיער הוא אורג כובעים, וממחק.

כשר להצניע ו**דרך להצניע כמוהו** - אין חייבים משום הוצאה אלא על דבר הכשר להצניע, לאפוקי עצי אשירה שהם אסורים בהנאה ומאוסים וצריך לאבדם. וכתבו התוס' (ד"ה לאפוקי) ששיטת רבי יהודה (לקמן צ.) שהמוציא משמשי ע"ז חייב, מפני שמצניעים אותם לשורפם. ודם נדה נחלקו בו, אם מצניעים אותו לשונרא, או שכיון שאדם שחתול אוכל את דמו הוא נחלש, אין מצניעים אותו לשונרא. וכן אין חייבים אלא על שיעור שרוב בני אדם מצניעים כמוהו, ואז המוציא חייב אפי' עשיר שאין שיעור זה חשוב לו, אבל דבר שאין רגילים להצניע אינו חייב עליו אלא המצניעו, ושאר בני אדם פטורים. ורבי שמעון סובר שגם בדבר שרגילים להצניעו, אינו חייב עליו אלא המצניעו, (מרש"י משמע שמי שרגיל להצניע שיעור זה חייב אפילו אם לא הצניעו, ולפי זה הא דמבואר לקמן ע"ו: שרק מי שהצניע בפועל חייב, היינו דווקא בעשיר שאין דרכו להצניע, דאם לא הצניע פטור, ואם הצניע חייב). ורבי שמעון בן אלעזר סובר שדבר שאינו כשר להצניע ואין רגילים להצניעו והוכשר לאחד להצניעו, והוציא אדם אחר, נתחייב זה במחשבתו של זה.

ע"ו. **שיעורי הוצאה במאכלי בהמות** - שיעור הוצאת תבן הוא כמלוא פי פרה. ואם הוציאו לגמל שפיו גדול יותר משל פרה כמלוא פי פרה, לרב דימי לרבי יוחנן חייב כיון שזה ראוי לפרה, ולריש לקיש פטור, וחזר בו רבי יוחנן, ולרבין לכו"ע חייב. שיעור הוצאת עצה (תבן של מיני קטניות) הוא כמלוא פי גמל אבל בשיעור פי פרה לא, כיון שאינו ראוי לפרה אלא ע"י הדחק, ואם הוציא עצה כמלוא פי פרה לפרה, לרבין בזה נחלקו ריו"ח ור"ל, לריו"ח פטור ולר"ל חייב, ונחלקו אם אכילה ע"י הדחק שמה אכילה. (ואף שלענין נזיקין אכילה ע"י הדחק לא נחשבת משונה, לענין שבת אין חשיבא אכילה. תוד"ה אכילה). שיעור הוצאת עמיר (קש של שיבולים) הוא כמלוא פי טלה, והיינו כגרוגרת אמנם טעם השיעור הוא משום אכילת הטלה, (תוד"ה אידו), אבל בשיעור פי גדי לא, מפני שאינו ראוי לגדי. שיעור הוצאת עלי שום ועלי בצלים, לחים הראויים לאדם- כגרוגרת ולא בשיעור פי גדי, כיון שלחים אינם ראויים לגדי, יבשים ועשבים שהם ראויים בין לטלה בין לגדי- כמלוא פי הגדי.

צירוף לשיעור הוצאה - שני דברים ששיעורם שונה אין מצטרפים לשיעור החמור כיון שהדבר השני אינו חשוב כמו הראשון, אבל מצטרפים לשיעור הקל כיון דחזו יחד לדוגמא מה יש לו למכור, ונח למוכר לחברם יחד כדי שלא יעופו ברוח, (וכגון תבן לעצה כמלוא פי גמל מצטרפים, ואפי' לא יחא תבן ראוי לגמל, שמא אגב העצה הוא ראוי. וכן דברים ששניהם אותו שיעור מצטרפים זה לזה. תוד"ה מופני). וכמו שמצניעו שהבגד (ששיעורו ג' על ג' לטומאת מדרס הזב להעשות אב הטומאה) והשק (ששיעורו ד' על ד'), והשק והעור (ששיעורו ה' על ה'), והעור והמפץ (ששיעורו ו' על ו'), מצטרפים לשיעור קבלת טומאה מפני שראוים ליטמא יחד בטומאת מושב, אם עשה משניהם יחד מרדעת של חמור טפח על טפח, שבזה אין מקפידים אם הוא עשוי משני מינים. רש"י. ולתוס' (ד"ה הואיל) כוונת הגמ' שכיון שאם יחדם למושב שיעורם שוה, (וכן להלן בחזו לדוגמא, שיעורם שוה בכל שהוא), לכן גם באופן שאין שיעורם שוה הם מצטרפים. וכתבו התוס' (ד"ה הבגד) שבגד אינו מצטרף לעור, ושק אינו מצטרף למפץ, כיון שאינם ראויים להתחבר יחד, והמחברם בטלה דעתו אצל כל אדם. עוד כתבו התוס' (ד"ה ואמרו) שצטומאת מדרס אי'צ' לדיני צירוף, וכל שהם ראויים יחד למדרס מצטרפים, כדמצניעו שכופת שאור שיחודה לשייבה מקבלת טומאה, אלא איירי הכא לענין טומאת מת (שבה השיעור הוא שלש אצבעות ולא שלשה טפחים), ובזה צריך להגיע לטעם שראויים ליטמא מושב ביחד. ולפי זה אין הטעם שייך בצירוף עור ומפץ, דמפץ אינו נטמא במת.

ע"ו: **שיעור כל מאכלי אדם** כגרוגרת, ומצטרפים זה עם זה מפני ששיעורם שוה, אבל הקליפות

והגרעינים העוקצין (זנב הפרי שהוא עץ בעלמא) הסובין -) קליפת החיטה הנושרת מחמת הכתישה) והמורסן (הנשאר בנפה), אינם מצטרפים לשיעור כגרוגרת, (אמנם לענין חלה הסובין והמורסן מצטרפים לקמח לחיוב חלה בשיעור חמשת רבעים קמח ועוד, מפני שעני אוכל פיתו בעיסה בלוסה, וקרינן ביה "לחם הארץ", אבל לענין שבת בעינן דבר חשוב, ובסתמא אינם אוכל). קליפי עדשים המתבשל עם העדשים לאפוקי הקליפה שנושרת בגורן, לרבי יהודה מצטרפים, וכן קליפי פולים חדתי, אבל עתיקי אין מצטרפים מפני שנראין כזבובין בקערה מפני שהם שחורים.

המוציא יין

שיעורי הוצאה -המשך

יין - כדי מזיגת כוס יפה, והיינו כוס של ברכה –ברכת המזון, שהצריכו חכמים (ברכות נ"א.) ליפותו ולעשות לו עיטור ועיטוף הדחה ושטיפה ושיהיה חי (לרש"י בברכות הכונה שיתננו חי לכוס ואח"כ ימזגנו, ובברכת הארץ מוסיף יין). ולר"ת (תוד"ה (כדי הכונה מזיג ולא מזיג, ובברכת הארץ יוסיף מים עד שיהיה מזוג כראוי. ולבני נרנבא ח' היינו שהכוס תהיה שלימה), ומלא, שצריך שיהיה בו רובע רביעית הלוג יין, (והא דאיתא בפסחים ק"ז. שהמקדש צריך לטעום מלוא לגמיו, שזה יותר מרביעית, לאו דווקא לוגמיו, אלא כדי שישלסקנו בפיו לצד אחד ויראה כמלוא לוגמא. ועוד יש לומר שדווקא מקדש צריך מלוא לוגמיו. תוד"ה ויעמוד). ושיעור זה הוא כדי שכשימזגנו בג' חלקים מים יעמוד על רביעית, דלרבא כל יין שאין בו שלשה חלקים מים וחלק אחד יין אינו יין. ומה שמצניעו ביין השירוני שהוא מזוג בשני חלקים מים, (שמזה מוכיח אביי שזהו שיעור מזיגה, וכתבו התוס' (ד"ה ועוד) שלדעת אביי חייבים על הוצאת יין פחות מרביעית, מפני שהוא חשוב להצניעו לכוס של ברכה, וא"צ שיהיה בכוס של ברכה רביעית לאחר המזיגה. ושיטת ר"י שלאב"י כוס של ברכה טעונה רביעית יין חי ולא רובע רביעית, וזהו גם שיעור הוצאה, אמנם יין שפסול לכוס של ברכה, ע"י פגימה או שנגע בו נכרי, אינו חייב בהוצאת רביעית, וקילא משאר משקין כיון שאינו ראוי לשתיה אלא ע"י מזיגה), י"ל שיין השירוני הוא יין חלש, אי נמי לא נתנו שיעור זה אלא לענין מראות הדמים, שביותר מזה אינו מראה דם וטהור כמו שדם ירוק טהור, אבל לטעמא צריך מזיגה בג' חלקים מים. וחייב על הוצאת רובע רביעית אף שהוציאו בלא המים, דכיון שהוא ראוי למזיגה יש בו חשיבות כיון שהוא ראוי לכוס של ברכה, אבל שאר משקין אע"פ שיכול להוסיף עליהם, אינו חייב אלא ברביעית. תוד"ה אף.

ע"ז: **יין קרוש** - לרבי נתן שיעורו בכזית שמעיקרא היה שם כזית, וכיון שבקרוש לא שייכת מזיגה, צריך רביעית שלימה. והנה דם נבילה, לבית הלל טמא ברביעית, הואיל ויכול לקרוש ולעמוד על כזית וכיון שבקרוש לא שייך מזיגה צריך רביעית שלימה. וכתבו התוס' (ד"ה הואיל) שמשמע הכא שדם נחשב כבשר, והא דבעי קרא שרביעית דם מת מטמא באהל, שאני טומאת מת שאינו מטמא אלא דבר שאין גזעו מחליף, או דנימא שאין דם נחשב כבשר, ורק השיעור נלמד מבשר. (ובית שמאי מקילים בזה ומטהרים והיינו שאינו מטמא אדם בטומאת נבילה, כיון שאינו כבשר, אבל מטמא טומאה קלה). רב יוסף מדמה יין יבש לדם, ואב"י מחלק דיין קליש ודם סמיו, וי"ל שלרבי נתן בדם אף פחות מרביעית יהיה בו כזית כשיקרוש, וי"ל שלרבי יוסי ברבי יהודה יין שהוא קלוש יוצא מרביעית פחות מכזית, ויהיה חייב אף בפחות מכזית.

ע"ז: **חלב** - של בהמה כדי גמיאה. התוס' (ריש פירקין ד"ה המוציא) מסתפקים אם שיעור זה הוא יותר מכגרוגרת, דסתם חלב לגבינה, אבל המפרש שמוציא חלב לשתיה, שיעורו כגרוגרת,

ולכן החוב והמחבץ והמגבן שיעורם כגרוגרת, או שיעור זה הוא פחות מכגרוגרת, ודווקא חלב בעין חייב המוציאו בכדי גמיאה, אבל חולב אינו חייב אלא בכגרוגרת, מפני שאין אדם טורח לחלוב פחות מכך. ולה"ר פורת כדי גמיאה הוא מלוא לוגמיו, וכתבו התוס' (ד"ה כדי) שבמסכת יומא לא משמע כך. (גמיאה זה מלשון "הגמיאיני נא מעט מים מכדך", ואין גורסים כדי גמיעה, וגרעינים זה מלשון "ונגרע מערכך". וגחלים עוממות זה מלשון "ארזים לא עממוהו" (-החשיכו מראיתו). ומעמצין זה מלשון "ועוצם עיניו"). וחלב של אשה ולובן של ביצה שיעורם כדי ליתן במשיפה של קילור.

קילור - שיעורו כדי שיפה במים לשני עיניים. ורב אשי מסתפק אם חייב בכדי שיפה או רק בכדי אחיזה ושיפה, תיקו.

דבש - שיעורו כדי ליתן על הכתית (י"מ מכה בגב סוסים וגמלים מחמת המשאות, וי"מ מכה שע"ג היד או הרגל), רב אשי מסתפק אם על כל הכתית, או על הקצה העליון, תיקו.

כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא ברא דבר אחד לבטלה. הגמ' מפרטת מה התועלת בבריאת כמה מיני בעלי חיים.

חמשה מקומות מצינו שאימת החלש על הגיבור.

רב יהודה פירש לרב זירא כמה דברים הנעשים בעולם (העיזים ססתמן שחורות הולכות לפני הכבשים ססתמן לבנות, כברייתו של עולם. אחורי הכבשים מכוסה מפני שמתכסים בצמרם, ואחורי העיזים מגולה מפני שאין מתכסים בצמרם. זנב הגמל קצר מפני שהוא אוכל קוצים, ושל השור ארוך מפני שהוא דר באגמא וצריך לגרש את היתושים. קרני הנמלה (וי"א ארבה) רכות מפני שהיא דרה בין עצי ערבה, ואם יהיו קשות ינודו ממקומם ע"י העצים ותתעווור. ועפעף התרנגול עולה למעלה כשעוצם עיניו ובשאר הבריות העליון שוכב על התחתון, כיון שהם זרים על קורות ואם יכנס לעיניה עשן הם יתעווורו). ומקור כמה מילים (דשא- דרך שם. דרגא- דרך גג. מתכוליתא- מותי תכלה דא. ביתא- בא ואיתיב בה. וכו').

שלשה כל זמן שמזקינים מוסיפים גבורה- דג נחש וחזיר.

שמן - שיעורו כדי לסוך בו אבר קטן. לרבי ינאי הכונה לאבר קטן של קטן בן יומו, וכן איתא בברייתא בדעת רבי שמעון בן אלעזר. ולרבי נתן השיעור הוא אבר קטן (-אחד מפרקי אצבע קטנה) של גדול, או אבר גדול של קטן.

ע"ח. **דבר הראוי לשני שימושים** הולכים אחרי השימוש השכיח אפילו לקולא אם השימוש השני אינו שכיח, דבסתמא הוא מיועד לשימוש השכיח, ועל כן יין וחלב שיעורם להוצאה הוא לפי שתייתם ולא לפי שיעורם לרפואה שהוא בכדי לשוף את הקילור. שכיון שדמיהם יקרים רגילים לשוף במים, אבל דבר ששני השימושים בו מצויים, הולכים אחרי השיעור הקטן לחומרא, ועל כן דבש שהשימוש בו לרפואה מצוי שאין משקה אחר ראוי לכתיח, שיעורו בכדי ליתן על הכתית אף ששיעורו לאכילה גדול יותר וגם מצוי.

מים - כדי לשוף בהם את הקילור שנותנים על העין, ואף שהשימוש לרפואה אינו שכיח והשימוש לשתיה שכיח דאין שותים יין אלא בסעודה, לאב"י איירי בגליל שהיו שפים את הקילור דווקא במים ולא ביין או חלב מפני שהיו עניים, והלכך רפואתו נמי שכיחא, ורבא אמר שאף בשאר מקומות כיון שמים טובים יותר משאר משקים לשוף בהם את הקילור כיון שאינם נקרשים על גבי העין ואינם מפריעים לראיה, זהו שיעורם להוצאה.

דם - שיעורו ברביעית. רשב"א אומר שדם של תרנגולת הבר שיעורו כדי לכחול עין אחת, מפני שכך עושים לרפואת ברקית. ורשב"ג אומר שדם של כרושתינא שיעורו כדי לכחול עין אחת, מפני שכך עושים לרפואת יארוד (י"מ תבלול, וי"מ לחורור, והם טיפות קטנות של לובן שנוצרות בעין).

שאר משקין - שיעורם ברביעית הלוג, שזה ביצה וחצי.

מחלוקת ר"ש ורבנן - לרבנן שיעורים אלו של הוצאה הם למי שלא הצניע והוציא, כגון תלמיד (כגון שוליא דנגרי) שאמר לו רבו לפנות את המקום לסעודה, שבדבר שאינו חשוב לכל, אינו חייב אלא אם הצניעו, וה"ה בהוציא המצניע, ונקט שהוציא אחר משום דס"ל לתנא כרשב"א (ע"ו). שאדם אחד חייב שאדם אחר הצניע. רש"י. ולתוס' (ד"ה אטו) דווקא בתלמיד שאמר לו רבו להוציא חייב, דבזה כו"ע מודו שהתלמיד עושה לדעת רבו, אבל באדם אחר שהוציא פטור, ודלא כרשב"א. אבל לר"ש שיעורים אלו הם למצניע שהוציא, אבל שאר כל אדם לעולם אינו חייב אלא ברביעית אף בין דבש וחלב.

שופכים (מים סרוחים. וכתבו התוס' (ד"ה שופכין) דהא דקתני שופכים בברייתא איירי אפילו במאוסים מאד), שיעורם ברביעית לכו"ע, מפני שאז הם ראויים לגבל את הטיט, ואף שהמוציא טיט שיעורו בכדי לעשות פי כור, אין אדם טורח לגבל טיט מלכתחילה בשיעור קטן שכזה.

ע"ח: שיעור הוצאה בכמה דברים - חבל כדי לעשות אוזן לאחוז בה קופה, (דאין עושים עם חבל טלאי לנפה ולכברה, כיון שהוא עושה חריצים). הוצין (-עלים של לובי דקל) כדי לעשות אוזן לסל כפיפה מצרית העשוי מנצרים של דקל. ס"ב הגדל סביב הדקל כדי ליתן על פי משפך קטן כדי לסנן בו את היין מהפסולת והקמחים. רבב (-שומן או שמן. רש"י. ולתוס' שמן יש לו שיעור אחר. עוד כתבו התוס' שאף שאסור לעשות פת בשרית, ואם עשה כך הפת נאסרת, מ"מ מותר לעשות פת בשרית בצורה מיוחדת) כדי לסוך בתנור תחת עוגה קטנה, שזה כסלע או כגורגרת. מוכין כדי לעשות כדור קטן, והיינו כאגוז.

גמי - כדי לעשות תלאי (-מתלה) לנפה וכברה. ולר"י כדי לעשות בו מידת מנעל לקטן להראות לאומן איזה מידה הוא צריך. ובכל מקום שרבי יהודה חולק על חכמים, שיעורם של חכמים גדול יותר.

נייר (מעשבים הוא עשוי), כדי לכתוב עליו קשר מוכסין - אישור ששילם את המכס או שמחלו לו על המכס והוא יכול לעבור הנהר, והיינו שתי אותיות גדולות מאותיות שלנו והא דתניא שהשיעור הוא שתי אותיות, לרב ששת הכונה לשתי אותיות של קשר מוכסין, ולרבא הכונה לשתי אותיות שלנו ובית אחיזה, שזה שיעור קשר מוכסין שהוא אינו צריך בית אחיזה מפני שאוחז כולו בכף ידו. רש"י. ולתוס' בשעת הכתיבה צריך בית אחיזה, וקשר מוכסין אפשר לכתוב ללא בית אחיזה. נייר מחוק שכבר אינו ראוי לכתיבה, שיעורו כדי לכתוב על צלוחית קטנה של פלייטון, או אם יש בלובן שבו מקום כתיבת ב' אותיות.

קשר מוכסין - המוציא קשר מוכסין חייב, אפילו בכתוב על גבי קלף. (תוד"ה והמוציא). ואם הראהו כבר למוכס והוציאו, לת"ק פטור, ולר"י חייב משום שמצניעו עבור רהיטי מוכסא להעליל שלא נתנו את המכס (ולת"ק אין שומרים את הקשר לצורך זה, מפני שיכול לחזור למוכס), וי"א עבור מוכס קטן שנמצא בנוסף למוכס הגדול שאינו טורח להיות שם כל היום, (ולת"ק המוכס הגדול נותן לו סימן עבור המוכס הקטן), וי"א עבור מוכס שני להראות במעבר אחר שאינו מבריה עצמו מן המכס כדי שלא יעליל עליו לאחר זמן.

שטר חוב - המוציא שטר חוב קודם שנפרע החוב חייב לכו"ע. ואיתא בברייתא שאם הוציא משפרעו, לת"ק פטור, ור"י מחייב, ובברייתא אחרת מבואר

שיעורו אם יש בכולו כדי לכתוב על פי צלוחית קטנה של פלייטון, או שיש בלובן שלו כדי לכתוב שתי אותיות. לרב יוסף ר"י סובר שמוותר להשהות שטר פרוע וא"כ המלוה צריך לו לצור על פי צלוחיתו, ולרבנן אסור למלוה להשהותו משום "אל תשכן באהלך עולה", והלוה לא משהה אותו אצלו שמא יגיע לידי המלוה ויתבענו. ולאביי אסור לכו"ע להשהות שטר פרוע, ואיירי בשטר שטוען הלוה שפרעו, וטעמא דר"י דס"ל דמודה בשטר שכתבו א"צ לקיימו, דכיון שמודה בהלוואה הרי הוא מקיים ואינו נאמן לטעון פרעתו, ולת"ק צריך לקיימו על פי עדים, דכיון שטוען פרעתו אין בזה קיום, דהפה שאסר הוא הפה שהתיר. וכתבו התוס' (ד"ה ת"ק) דאיירי שיודע שלא ימצא עידי קיום. ומ"מ אם השטר אינו פרוע, השטר מועיל לו להזכיר ללוה את ההלוואה, או לגבות ממנו שבאמת היכא שהלוה מודה. ואיירי שאמר המלוה אין לי עדים וראיה ולא אמצא קיום, ואפי' מצא קיום אח"כ אינו מועיל, ולכן אסור להשהותו ומוציאין אותו מידו, דבלאו הכי אין מוציאין מיד המלוה כיון שהוא טוען שאינו פרוע, וממילא אם הוציא חייב, (ואין לומר שמוציאין מידו שמא יגבה מיתומים ולקוחות, דטענין להו מזויף). ושטר שבאמת הוא פרוע, וידוע שלא ימצא עידי קיום, מ"מ אסור למלוה להשהותו אף לר"י, שמא יקיימו באקראי בעלמא ויזבה בו שלא כדן. ולרבא לכו"ע מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו (וכן ההלכה. תוד"ה רש"י גריס), ואיירי שנפרע החוב, ולר"י אין כותבין שובר (כדי שלא יצטרך הלוה לשמור את השובר מפני העכברים), וממילא צריך המלוה את השטר כדי להחזירו, ולת"ק כותבין שובר וממילא המלוה לא צריך את השטר, ואין לומר שהמלוה יחזיר את השטר ללוה לצור על פי צלוחיתו, דהלוה חושש שמא יגיע השטר למלוה ויחזור ויפרע ממנו. (וכתבו התוס' דאיירי שכבר יש לו שובר, וכתבו שמרש"י משמע שעדיין לא נכתב השובר, והקשו דא"כ המלוה צריך את השטר כדי להחזירו ללוה). ולרב אשי נחלקו כשהוציא הלוה את השטר, וטעמא דר"י מפני שצריך הלוה להראותו לבעל חוב שני שהוא פרוע חובות, אבל משום לצור על פי צלוחיתו לא משהי ליה, שמא יבוא לידי מלוה. (וכרב אשי מבואר בתוספתא. תוד"ה חזי).

ע"ט: עור - המוציא עור בשיעור הראוי לעשית קמיע חייב, אפילו אם העור אינו מעובד (כדמצניע שהמלבן והמנפץ והצובע והטווה והמיסך שיעורם כמלוא רוחב הסיט כפול, והאורג שני חוטין שיעורו כמלוא הסיט), ואפי' אם העור אינו עומד לעיבוד, (וזה גם השיעור המחייב משום מעבד). אמנם כל זה בעור מליח ולא קמיח (-שאינו שרוי בקמה ומים) ולא עפיץ (חיפה), אבל אם העור גם לא מליח (מצה), והוא לח שאינו ראוי לעיבוד, שיעורו כדי לצור בו משקולת קטנה של ריבעא דריבעא (-רבע ליטרא) דפומבדיתא שזהו שיעור גדול יותר מקמיע, ועור דקמיח ומליח ולא עפיץ (דיפתרא) שיעורו כדי לכתוב עליו גט שזה השיעור הכי קטן. רש"י. והתוס' (ד"ה כדי) כתבו שאין לזה הכרח, דכל דבר שיעורו כפי הדבר שהוא מיועד עבורו. עוד כתבו התוס' דס"ל כרבי אלעזר דעדיי מסירה כרתי, דלר"מ אין כותבין גט על הדפתרא. וקורטבלא (-שבישלו ברותחין כדי שיתקשה ויהיה ראוי לשבת עליו או לכסות בו כסא או מיטה או לעשותו שלחן) שיעורו ה' טפחים על ה' טפחים, שזה גם שיעורו לענין קבלת טומאה.

בגד מקבל טומאת מדרס בשלשה על שלשה וטומאת מגע בשלש על שלש, והיינו אצבעות, ושק בארבעה על ארבעה, ומפץ בששה על ששה, וכן שיעורם לענין הוצאה.

דברים שיש חילוק בשיעורם מחמת תיקון שנעשה בהם - המוציא סמנים שרוים, שיעורם כדי לצבוע בהם דוגמא והוא שיעור הצריך לאירא של גרדי, אבל סמנים שאינם שרוים שיעורם כדי לצבוע בהם בגד קטן לסבכה, וכן זרעוני גינה לפני זריעתם שיעורם כגורגרת, ולרבי יהודה בן בתירא חמשה, ואילו לאחר הזריעה מצינו שזבל שיעורו לזבל קלח אחד של כרוב, וי"א

לזבל כרישא, וכן שופכין שיעורם ברביעית מפני שהם ראויים לגבל בהם את הטיט, אבל טיט עצמו שיעורו לעשות בו פי כור. והטעם בכל אלו שאין אדם טורח לשרות סמנים ולזרוע ולעשות טיט בשיעור הקטן, אבל כשכבר עשה יש חשיבות אף בשיעור הקטן.

ע"ט: קלף - כדי לכתוב עליו פרשה קטנה שבתפלין שהיא שמע ישראל, ואף שהוא ראוי לקשר מוכסין, כיון שדמיו יקרים אין משתמשים בו אלא לתפלין ומזוזות. **דוכסוסטוס** שיעורו כדי לכתוב עליו מזוזה.

לת"ק אף רצועות התפלין מטמאות את הידים, אם הם מחוברות לתפלין. ולר"ש בן יהודה רק הקציצה מטמאה. ולר' זכאי רק הפרשיות מטמאות.

כתיבת סת"ם - הלכה למשה מסיני שכתובת תפלין היא על הקלף בצד של הבשר, ומזוזה על הדוכסוסטוס בצד של השיער, ואם שינה בזה ובזה פסול. לרב דוכסוסטוס כשר לתפלין, וההלכה היא רק למצוה מן המובחר, (ומ"מ אין שיעור הוצאה כפרשה קטנה שבתפלין, דסתמא דכל איניש מצוה מעלייתא עביד), והא דקתני שינה בזה ובזה פסול היינו בשינה במזוזה וכתבה על קלף במקום שיער וכ"ש במקום בשר, או על דוכסוסטוס במקום בשר, או שיש מחלוקת מה הדין בשינה, ורב סובר כר' אחא דמכשיר בשינה. ולמסקנת הסוגיא רב הכשיר קלף למזוזה ולא דוכסוסטוס לתפלין, וכר"מ שהיה כותב מזוזה על הקלף מפני שמשתמו, אבל לת"ק אם כתב מזוזה על קלף נייר או מטלית פסולה. וספר תורה אפשר לכותבו על קלף או גויל (-מעובד בעפצים) או דוכסוסטוס, אבל לא על נייר שהוא עשוי מעשבים או על מטלית.

קלף דוכסוסטוס - קלף היינו שניטלה קליפתו העליונה. רש"י. וכתבו התוס' (ד"ה קלף) בשם ר"ת שחולקים את העור לשניים, והצד שכלפי השיער הוא הקלף, והצד הפנימי שכלפי הבשר הוא הדוכסוסטוס. וקלפים שלנו יש להם דין קלף, וכתובים עליהם ס"ת תפלין ומזוזות, ואף שקלפים שלנו אינם מעופצים, תיקון שלנו נחשב כמו עיפוף, כדמצינו שקלף שלנו אינו יכול להזדייף.

תפלין שבלו וספר תורה שבלה אין עושים מהם (- מפרשיות שמע והיה אם שמוע שבהם) מזוזה, מפני שאין מורדין מקדושה חמורה לקדושה קלה. ולולא טעם זה היה שייך לעשות מזוזה מס"ת ומתפלין אם היו כתובים על הקלף, לר"מ שמכשיר מזוזה על קלף. וכתבו התוס' (ד"ה הא) שכיון שפרשיות שמע וזוהיה אם שמוע רחוקות זו מזו, צ"ל שהכונה שאם פרשת שמע כתובה בשולי העמוד, יכול לכתוב אחריה והיה אם שמוע, ואם פרשת והיה אם שמוע בראש העמוד, יכתוב מעליה פרשת שמע.

פ. דיו - כדי לכתוב ב' אותיות לסמן שני חלקי כלי או שני קרשים שצריך לזווגם, בין אם הוציאו בדיו יבש או בקולמוס או בקלמריין. ורבא מסתפק מה הדין באות אחת בזה ואות אחת בזה, תיקון, ואין לחייב על הוצאת הקולמוס, מפני שהוא טפל לפחות מכשיעור. וכתבו התוס' (ד"ה אין) שאם הוציא דיו בשני קולמוסין ודאי הם מצטרפים. ואם הוציא דיו וכתב בו שתי אותיות כשהוא מהלך, חייב אע"פ שלא עמד לפוש, דכתיבתן זו היא הנחתן.

הוצאת חצי שיעור ועוד חצי שיעור - הוציא דיו בשיעור אות אחת וכתבה, וחזר והוציא וכתבה פטור, כיון שכשהוציא את השניה נחסר כבר מהראשונה כיון שכשהאות התייבשה והדיו התחסר. הוציא חצי גרוגרת והניחה, וחזר והוציא חצי גרוגרת והניחה, אם עשה זאת בשתי העלמות, אין מצטרפים לשיעור, ואם עשה כך בהעלם אחד, מצטרפים לשיעור. ואמר רבי יוסי שרק בהוציא לרשות אחת

מצטרפים, לרבה בא רבי יוסי לאפוקי שאם יש רה"י בין שני המקומות (רה"ר) שלשם הוציא פטור (לרש"י ור"י (תוד"ה בהעלם) הכונה שהוציא לשתי רשויות, אבל לר"ה ור"ת אין נ"מ לכמה רשויות הוציא, וכוונת הגמ' שההוצאה היא משני רשויות, דבעינן עקירה ממקום אחד), ולאביי אפי' יש כרמלית (כגון קרפף יותר מבית סאתים או בקעה) ביניהם פטור, אבל אם יש בין שני המקומות פיסלא (עץ שוכב לרוחב רה"ר) חייב, ולרבה אפי' יש פיסלא פטור, דרשות שבת כרשות גיטין, ובגיטין אם הבעל השאיל לאשה מקום בחצירו וזרק לה גט והגט נפל על פיסלא אינה מגורשת, דחד מקום מושלי אינשי ולא שני מקומות. וכתבו התוס' (ד"ה אבל) שבגיטין מבואר שהפיסלא גבוה י' ואינו רחב ד' או רחב ד' ואינו גבוה י', ולפי זה לאביי צ"ל שהפיסלא הוא רה"ר משום שרבים מכתפים עליו ולכן אינו מפסיק, דאם אין רבים מכתפים עליו מודה אביי שכרמלית מפסיקה, ולרבה אע"פ שהוא רה"ר הוא מחלק את הרשויות כמו לענין גיטין. ושיטת ר"י שלאביי גם פיסלא כרמלית אינו מפסיק, ורק כרמלית שאינה מיטלטלת מפסיקה.

וכן אפי' בהעלם אחד אם הגביה את הראשון לפני שהניח את השני אין מצטרפים, כמו שאם החצי הראשון נקלט ע"י כלב או שנשרף פטור כיון שההנחה לא היתה מכח העקירה. ואם העביר את החצי השני מעל החצי הראשון בתוך ג' טפחים (וה"ה בתוך ג' סמוך לקרקע לא מעל אותה חצי גרוגרת. תוד"ה והעבירה), חייב, דא"צ הנחה ע"ג משהו אלא בזורק (לדעת רבא דס"ל כרבי יהודה, ויש תנאים שסוברים שגם בזורק בתוך ג' א"צ הנחה ע"ג משהו, וגם לרבי יהודה בזריקה צריך הנחה ע"ג משהו, אבל במתגלגל לא. תוד"ה והא) ולא במעביר, כיון שהיא בידו וידו סמוכה לקרקע. (ולמעלה משלשה צריך הנחה על גבי מקום ד' על ד').

כחול- המוציא כחול כדי לכחול עין אחת חייב, מפני שדרך נשים צנועות שהולכות מעוטפות ואינן מגלות אלא עין אחת, לכחול עין אחת, אמנם בכפרים שכיון שאין שם הרבה אנשים ואין מצוי שם שחוק וקלות ראש אין הבנות מכסות פניהם וכוחלות ב' עיניהן, השיעור הוא כדי לכחול ב' עיניים, ורק בכחול לרפואה שיעורו כדי לכחול עין אחת. דעת רבינו שמואל שכחול לרפואה כיון שזה מדברי רבי שמעון בן אלעזר, איירי שאחד הצניעו לרפואה, ואז כל מי שהוציא חייב, כדאיתא לעיל ע"ו. ודעת ר"י שאם הצניעו חייב אף בפחות משיעור עין אחת, וכוונת הגמ' שאם הוא ראוי לרפואה, אי נמי שבאותו מקום עושים אותו לרפואה, שיעורו כדי עין אחת.

שיעור הוצאה בכמה דברים- דבק כדי ליתן בראש שפשף נסר שבראש קנה של ציידים שנותנים שם הרבה דבק כדי שהעוף ידבק לשם. זפת וגפרית כדי לעשות נקב קטן (לסתום כלי שנותנים בו כסף חי, ועושים בסתימה נקב קטן). שעוה כדי ליתן ע"פ נקב קטן של חבית יין שזב מחור קטן יותר מהחור הנצרך לשמן ודבש. חרסית (לבינה כתושה) כדי לעשות פי כור (מקום כניסת המפוח) של צורפי זהב, ואף שאין אדם טורח לגבל טיט כדי לעשות פי כור, חרסית יותר חשובה מטיט, אי נמי איירי הכא במגובל. (תוד"ה חרסית). ולר"י כדי לסוד (לטוח בקעים) פִּיטְפוּט –רגל, שמושיבים עליה כירה קטנה. סובין כדי ליתן על פי כור של צורפי זהב שבנקום שאין פחמין צורפים זהב באש של סובין. שיער כדי לגבל בו טיט הנעשה מרביעית שופכין (תוד"ה המוציא). טיט כדי לעשות פי כור של צורפי זהב. וי"ג שהשיעור בשיער הוא כדי לעשות טיט לפי כור, וצ"ל דאיירי במגובל, שהרי אין אדם טורח לגבל טיט כדי לעשות פי כור. (תוס' שם).

פ: **סיד**- כדי לסוד אצבע קטנה שבבנות, (בנות ישראל שהגיעו לפרקן להבאת ב' שערות ולא לשנים הראויות לכך ומתביישות בדבר. (והתוס' מבארים שעשות כך אלו הקרובות להנשא כדי ליפות וללבן עצמן), עניים מושחות בסיד עשירים בסולת ובנות מלכים בשמן המור (-שמן זית שלא הביא שלישי) שהוא משיר את השיער ומעדן את הבשר, ומושחות אבר אבר ולא בבת אחת, ומי שלא שותה שיכר אינה צריכה משיחה). לרבי יהודה

כדי לסוד כלכול. לרבי נחמיה כדי לסוד אנדיפי. כלכול היינו צידעא (הרקה, כדי להשכיב השיער), ואנדיפי היינו בת צידעא (-מתחת הרקה, כדי להסיר משם שיער דק) שזה פחות מצידעא, אמנם שיעורם של חכמים גדול משיעורו של ר"י). ורב יצחק מווכיח שאנדיפי היינו אנדיפא (-כלי הוס עם פה למעלה ופה למטה). ולרב כהנא אין אדם עושה מעותיו אנפרות (-הפסד, מפני שיהיין ממחה את הסיד ויוצא), אלא אנדיפי היינו שנתות (-סימנים בכלי, למדידה). ואב"א אנדיפי היינו אפותא פדחת שלא במקום שיער ולהאדים (כדמצינו שצירעה עקצה באנדיפי את מי שדרש במעשה מורכבה). אמר רבי נראין דברי ר"י בסיד חבוט הנימוח בהרבה מים, ודברי רבי נחמיה בביצת הסיד הנגבלת במים. וי"מ שאנדיפא זה כל הגוף, וכיון שאינו עשוי להשכיב את השיער אלא להאדים את הבשר, צריכים לזה סיד עבה, ולרב כהנא יש לחוש שכשעושה בכל הגוף הבת תמות, אלא הכונה לשנתות והיינו אבר אבר.

אדמה- לר"ע כחותם המרצופין (-שקים העשויים מקליפת עץ גדול, שחותמים אותם ונושאים בהם פרקמטיא בספניות). ולחכמים כחותם האיגרות –שחותמים אותם כדי שאחרים לא יקראו בהם. ושיעורא דרבנן זוטר.

זבל וחול הדק- לר"ע כדי לזבל קלח כרוב. ולחכמים כדי לזבל כרישא שזה פחות מכרוב.

חול הגס- כדי ליתן על מלא כף של סיידים. והנה אסור לסוד בסיד לאחר החורבן משום אבילות, אלא אם כן יש בו תבן או חול שאז אינו לבן כל צרכו, ולר"י ביש בו חול אסור, מפני שהחול מועיל לסיד. י"א שתנא דמתני' ס"ל כר"י, לדבריו חול מהני לסיד, ולרבה מתני' אף כרבנן, וחול בסיד קלקולו זהו תיקונו, שעל ידו מותר לסוד את הבית, וי"מ שהחולמזחאקתהסיד,ולאנהירא.

קנה- כדי לעשות קולמוס המגיע לקשרי אצבעותיו. ורב אשי מסתפק אם הכונה לקשר העליון של אצבע היד או לקשר תחתון של אצבע האצבע, תיקו. וקנה עב או מרוסס (-סדוק בהרבה סדקים) שיעורו כדי לבשל כגרוגרת (ככל שיעורי שבת בהוצאת וקצירת וטחינת אוכלין), מביצה קלה שבביצים (והיינו ביצת תרנגולת שהיא קלה להתבשל מכל הביצים), טרופה בשמן שבזה היא ממהרת להתבשל, ונתונה באילפס.

פ"א. עצם- לרבנן כדי לעשות ממנה תרווד (-כף. וכתבו התוס' (ד"ה למימרא) שהכונה לתרווד קטן, ולא תרווד גדול כמבואר בגזיר ג:). ולרבי יהודה כדי לעשות שיניים למנועול שזה שיעור קטן יותר, ועושים אותם מעצם, (אם לא קבעם במנועול אינם מקבלים טומאה מפני שאינם ראויים לכלום, ואם קבעם במנועול מקבלים טומאה דכלי עצם מקבלים טומאה אף שאין להם בית קיבול, כמו כלי מתכות, ואף שהם מחוברים לפותחת וכל המחובר לטהור טהור, פותחת יש לה בית קיבול לקבל מפתח. רש"י. (והתוס' חולקים על רש"י בכמה דברים: א' פשוטי כלי עצם אינם מקבלים טומאה, ורק גולמי כלי עצם מקבלים טומאה. ב' השיניים עשויים ממתכת ולא מעצם, ולפני שנבקעו הם ראויים קצת ליתנם בפותחת, והם טהורים כגולמי כלי מתכות, וכשבקעם מקבלים טומאה מפני שנגמרה מלאכתם. ג' הבית קיבול לקבל המפתח אינו נחשב בית קיבול כיון שאין מטלטלים את המפתח על ידו. ד' אין הפותחת גורמת טומאה לשיניים אלא איפכא, דאיתא כרבי נחמיה שהולכים אחרי התשמיש ולא אחרי המעמיד). ודווקא במנועול כלים, אבל במנועול בית אף בקבעם אינם מקבלים טומאה, דכל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע).

זכוית- כדי לגרור ראש הכרכר, ובברייתא איתא כדי לחתוך ב' נימין יחד.

צרוור או אבן- לרבנן כדי לזרוק בעוף. ולרבי אליעזר בן יעקב אין אדם טורח להרים צרוור לצורך עוף שיכול לסלקו בקולו, אלא כדי לזרוק בבהמה ותברח מחמת הפגיעה, והוא משקל עשרה זוז.

ענייני בית הכסא

לאחר שהאריכה הגמ' (ע"ה: - פ"א). לבאר מהם שיעורי הוצאה בכל מיני דברים, לפי חשיבותם, מבארת הגמ' מהו השיעור שמותר לטלטל אבנים בחצר לצורך קינוח בבית הכסא, משום כבוד הבריות, ומתי יש בזה איסור מוקצה או טירחה יתירה או תולש וכו', ואגב זה יתבאר דינים נוספים השייכים לבית הכסא, לענין שבת ולעניינים נוספים.

הוצאה וטלטול לצורך קינוח בבית הכסא- לחכמים מותר לטלטל בחצר מלא היד לבית הכסא, וזהו השיעור המחייב בהוצאה, כיון שהוא חשוב לקינוח. לרבי יוסי מותר ג' אבנים א' כזית א' כאגוז וא' כביצה. לר"מ כל אחת שיעורה כאגוז. ולרבי יהודה כביצה. (וכמו שנחלקו ר"מ ור"י לגבי שיעור אתרוג). ולר' ינאי בבית הכסא קבוע שאם ישאר לו בערבית יכול להשתמש בהם בשחרית, מותר כמלוא היד, ובעראי כהכרע כשיעור המכריע והיינו כאגוז שזה פחות מכביצה ויותר מכזית. רש"י. ור"ח גורס כהכרע (-רגל) מדוכה קטנה של בשמים, ולפי זה כוונת המשך הגמ' שאבן שיש עליה רושם שקינחו בה, מותר להוציאה בשיעור גדול יותר מכביצה, או הרבה אבנים יותר ממלוא היד. אסור לטלטל כרשיני בבלייתא כדי לקנח בהם. ואסור למשמש בשבת בצרוור, ואף לר"ש שדבר שאין מתכוין מותר, הכא אסור משום דהוי פסיק רישיה. (תוד"ה אסור). וכדי שלא יסתכן שהרי עמוד החוזר מביא אדם לידי הדרוקו, יכול למשמש כלאחר יד כגון לאחוז צרוור בב' אצבעותיו.

מדוכה קטנה של בשמים שהיא כלי שמלאכתו לאיסור, לרב ששת מותר לטלטלה לקינוח אם רואים עליה שקינחו בה, ומה שמצינו שהמקנח בצרוור שקינח בו חבירו מביא לידי תחתוניות- רב ששת איירי ביבש, ואב"א כשקינחו בו רק מצד אחד, ואב"א כשהוא עצמו קינח בו. ואם ירדו על המדוכה גשמים, אם ניכר עדיין שקינחו בה מותר לטלטלה, דכיון שזה מאוס אינו ראוי לבשמים וזה עומד לבית הכסא.

פ"א: מותר להעלות אבנים לגג כדי לקנח (לרש"י קמ"ל שאין חוששים לטירחא יתירא, ולתוס' קמ"ל שאף שהוא קרוב ויכול להכין מערב שבת מותר), דכבוד הבריות דוחה לא תעשה שבתורה דכתיב "והתעלמת מהם" פרט לזקן ואינה לפי כבודו, והכא נמי טלטול דרבנן אלאו ד"לא תסור" אסמכוה רבנן והוא נדחה מפני כבוד הבריות, ואף שלחכמים אסור לטלטל קיסם משלפניו המוטל על הקרקע לחצוץ (-ליטול בשר שבין) שיניו, אע"פ שלפעמים זה נראה מבחוץ וגנאי הוא לו, (אלא יקח מאיבוס של בהמה שהוא מוכן לשימוש ואינו מוקצה. וכתבו התוס' שכל מה שראוי לאיבוס אינו מוקצה. ולר"א מותר דכל מה שבבית מוכן לכל מה שירצה, אבל שבחצר אינו מוכן אלא להסקה. שם), התם אדם קובע מקום לסעודה והיה לו להכין קיסם מערב שבת, משא"כ בבית הכסא.

אסור ליפנות בשבת בשדה ניר שחרשו אותו פעם אחת והוא עומד לזריעה, שמא יניח הצרוור שקינח בו בתוך גומא, והאוטם גומה בשדה חייב משום חורש (ובבית חייב משום בונה). ואין לומר שהטעם משום שמקלקל את החרישה, דא"כ אף בחול אסור, ואין לומר שהטעם משום תלישת העשבים, שהרי צרוור שעלו בו עשבים מותר לקנח בו בשבת דהלכה כר"ש דדבר שאין מתכוין מותר, (והתולש ממנו בכונה חייב חטאת דזהו מקום גידולם של העשבים).

עציץ נקוב רב פפי רצה להתיר לטלטלו בשבת, ואמר לו רב כהנא שלא התירו לטלטל צרוור שעלו בו עשבים אלא לצורך קינוח, שיש בזה משום כבוד הבריות. ואם היה העציץ מונח ע"ג קרקע והניחו ע"ג יתדות, חייב (-לא דווקא אלא אסור מדרבנן. רש"י ותוס'. וכתבו התוס' שלרבה בגיטין י"ל דאסור מדאורייתא), משום דדמי לתולש כיון שכעת אינו נהנה מריח הקרקע, ואם הורידו מהיתדות לקרקע חייב משום נוטע. רש"י מביא מתשובות הגאונים שהיו נוהגים

לעשות סלים נקובים מכפות תמרים עבור הילדים הקטנים שבבית, וממלאים אותם עפר וזבל בהמה, וכ"כ או ט"ו יום לפני ראש השנה היו זורעים בהם פול המצוי או קטנית, ובערב ראש השנה כל ילד היה נוטל את שלו ומסובבו סביב ראשו ז' פעמים ואומר זה תחת זה וזה חליפתי וזה תמורתי ומשליכו לנהר.

אסור לקנח בשברי חרס בחול משום סכנה שמה ינתק שיני הכרכשתא, או משום כשפים, (כדמצינו שההיא מטרוניתא לא יכלה לעשות כשפים לעצור ספינה, כיון שלא קינחו בחרס ולא הרגו כינה בבגדיהם ולא הוציאו ירק מהאגודה ואכלו), ואפי' בשבת אע"פ שיש עליו תורת כלי לחתות בו אור או לחשוף מים מגבא, אסור לקנח בו. ואין הטעם משום השרת נימים ע"י החוד, דהלכה כסתם משנה (במחלוקת ואח"כ סתם, באותה מסכת לכו"ע הלכה כסתם, ובמסכת אחרת לריו"ח הלכה כסתם ולשאר האמוראים אין הלכה כסתם. תוד"ה והאמרו) שדבר שאין מתכוין מותר, (ולכן מותר לנזיר לחוף ולפספס, אבל לסרוק במסרק אסור משום שזה פסיק רישיה).

פ"ב. הנהגת בית הכסא - לא ישב במהרה ובחזק, ולא יתאמץ ליפנות כדי שלא ינתק שיני הכרכשתא ויבוא לידי סכנה. (רבה לא רצה ללכת ללמוד אצל רב חסדא, מפני שלימדו דברים אלו שהם מילי דעלמא, ואמר לו אביו רב הונא שכ"ש שצריך ללכת ללמוד אצלו, מפני שהוא עוסק בחיי הבריות).

הנצרך ליפנות ואינו נפנה רוח רעה (-ריח רע של זבל שנרקב במעיים יוצא מפיו) שולטת בו, וי"א שרוח זוהמא (ריח רע של זיעה מזוהמת מכל גופו) שולטת בו.

הנצרך ליפנות ואינו יכול, יעמוד וישב יעמוד וישב, וי"א שילך לצדדים, וי"א שימשמש בצרור באותו מקום, וי"א שיסיח דעתו מדברים אחרים.

הנכנס לסעודת קבע וגנאי הוא לו לצאת מן הסעודה ולהפנות, יהלך י' פעמים ד' אמות, וי"א ד' פעמים י' אמות וכך עדיף דהילוך מרובה מועיל יותר, ויבדוק עצמו בכל פעם, ואח"כ יפנה ויכנס לסעודה.

היו לפניו - צרור וחרס, לרב הונא יקנח בצרור אע"פ שהוא אסור בטלטול ולא בחרס מפני הסכנה, ולרב חסדא מקנח בחרס שיש עליו תורת כלי והוא מותר בטלטול, ומודה רב הונא באוגני כלים שהם חלקים ואינם מקרעים את הבשר. צרור ועשבים לחים (י"מ שהם לחים וחותכים את הבשר, וי"מ שהם מחוברים ומקנח בלי לתולשם, ואין בזה איסור שימוש במחובר, דלא אסרו אלא בדבר קשה), מחלוקת מה עדיף, וביבשים שהאור שולטת בהם שיניו התחתונות נושרות.

שיעור הוצאת חרס - לרבי יהודה כדי ליתן בין פצים לחבירו שלא יתעקמו, שכשמסדרים פצימים עמודים וקורות זה על גבי זה. ולר"מ כדי לחתות בו את האור ממזורה גדולה שאפילו אם הוא רוצה לקחת משם גחלת קטנה הוא צריך חרס גדול כדי שלא להכות, וזכר לדבר מדכתיב "ולא ימצא במכיתתו חרש לחתות אש מייקוד". ולרבי יוסי כדי לקבל בו רביעית (שזה שיעור קטן יותר), ואין ראייה מהפסוק הנ"ל, שהרי המשך הפסוק הוא "ולחשוף מים מגבא", (ולר"מ כוונת סוף הפסוק שאפי' בשיעור קטן דלא חשיב לאינשי, לא ימצא במכיתתו).

רבי עקיבא

שייכות פרק זה לכאן - לרשי' אגב הדין דלהלן מנין שמרחיצין את הקטן, נקטו שאר המשניות מנין וכו'. ולתוס' אגב שבסוף הפרק הקודם הביאו אסמכתא מקרא לשיעור הוצאת חרס, נקטו דינים נוספים הנלמדים מאסמכתא, ושני הפסוקים שמוכים זה לזה.

עבודה זרה

פ"ב: בנית כותל המשמש גם לעבודה זרה - מי שהיה ביתו סמוך לע"ז והוא משמש מחיצה גם לבית ע"ז, ונפל, אסור לו לבנותו דקמהני לע"ז, אלא כונס ד' אמות לתוך שלו ובונה, ועיין בע"ז מ"ז מ"ז: מה יעשה כדי שלא ירויח בזה מקום לע"ז. (תוד"ה כונס). ואף למ"ד (ע"ז י"ג.) שמותר לשלם מכס לע"ז, שאני התם שרואים שכונתו כדי שיתנו לו לעבור, אבל כאן נראה כאילו הוא בונה בית לע"ז. (תוד"ה אסור). ואם היה מקום הכותל משותף לו ולע"ז, חצי מקום הכותל שלו, והוא נכלל בכלל הד' אמות שצריך להרחיק.

מחלוקת רבנן ור"ע בטומאת עבודה זרה

נאמרו בתורה פרשת טומאה בכמה דברים, כגון מת זב וזבה ונדה ושרץ וכו', ונאמרו חילוקי דינים בכל סוג של טומאה אין הטומאה עוברת ולמה הטומאה עוברת ומהו חומר הטומאה וכו'. הנדון הסוגיה הוא לענין טומאת עבודה זרה, אין הטומאה עוברת מהע"ז לדבר אחר, ואם היא מטמאה כשהיא אינה שלימה (אברים), ומהו השיעור שהיא מטמאה, ודינים נוספים לענין טומאה.

לרבי עקיבא ע"ז מטמאה במשא (-לאדם הנושאה) כנדה, שנא' "תזרם כמו דוה צא תאמר לו", (ותזרם היינו לנהוג בהם כמו בזר ולומר לו צא), מה נדה מטמאה במשא שהרי הוקשה לזב דכתיב "והודה בנדתה והזב את זובו", ובזב כתיב "והנושא אותם". ולת"ק דברייתא מטמאים כשרץ, שנא' "שקץ תשקצנו". וע"ז שנשתברה מאיליה מותרת, אא"כ השתחוה לכל חתיכה בפני עצמה. תוד"ה אבניו.

שיטת רבה שלכו"ע ע"ז מטמאה במשא, דהוקשה ע"ז לנדה, ונחלקו ר"ע ורבנן בטומאת אבן מסמא (-לרשי' הכונה לאבן המונחת על גבי יתדות, ויש כלים מתחת האבן, ועל האבן יש טומאה, ואין הטומאה מכבידה על הכלים. ולתוס' ד"ה באבן מסמא) הכונה לאבן גדולה וכבידה שתחתיה כלים, ומחמת כובד האבן אין הכלים מרגישים את כובד הזב. עוד כתבו שטומאה הכלים שתחת האבן היא מטעם משכב ומושב, ואם יד טהור או גרלו תחת האבן טמא מטעם משא, שהטהור נושא את הטמא, ואם אצבעו של זב תחת האבן והכלים על האבן, טמא מטעם היסט), לרבנן אינה מטמאה באבן מסמא כשרץ (-דלהכי אהני מה שע"ז הוקשה לשרץ), והוקשה לנדה רק לענין שטממאה במשא, (וכתבו התוס' ד"ה אמר רבה) שאף שלמסקנת הסוגיה טומאת ע"ז דרבנן, וממילא מקישים לקולא, מ"מ לגבי טומאת משא מקישים לחומרא, דכתיב ברישא דקרא וטמאתם את צפוי פסילי כספך", וא"כ הא דהדר קרא לומר "תזרם כמו דוה" היינו שמאד יש להרחיקה, ולכן מקישים לחומרא). והוקשה לנדה ולא לנבילה שטממאה במשא ולא באבן מסמא, ותו א"צ להקשה לשרץ, לומר שע"ז אינה מטמאה לאברים אם נחתך ממנה חוליה, כמו שנדה אינה מטמאה לאברים לטמא באבן מסמא כנדה, (אבל האבר מטמא במשא ובאהל משום אבר מן החי). ולר"ע היא עצמה מטמאה באבן מסמא, כנדה שטממאה באבן מסמא דכתיב "כל אשר יהיה תחתיו", ואיתקש לשרץ לומר שמשמשיה מטמאים במגע כשרץ ולא במשא, דבשרץ לא כתיב אלא טומאת מגע. ורב חמא בר גוריא סובר כמו רבה, ומסתפק לפי ר"ע אם ע"ז מטמאה לאברים דלא הוקש ע"ז לנדה אלא לחומרא ולא לקולא, או שאינה מטמאה לאברים דהוקשה לנדה אף לקולא.

שיטת רבי אלעזר שלכו"ע ע"ז אינה מטמאה באבן מסמא (י"מ שר"ע לומד דין זה מההקש לשרץ, וי"א שאף בלי יתור אין מחמירים לטמא באבן מסמא. תוד"ה ורבי אלעזר), ונחלקו בטומאת משא, לר"ע היא עצמה מטמאה במשא מפני שהוקשה לנדה, ומשמשיה מטמאים במגע כשרץ, והוקשה לנדה ולא לנבילה לומר שאין מטמאה לאברים. ולרבנן אינה מטמאה במשא, והוקשה לנדה לומר שאינה מטמאה לאברים, (ולשרץ שאינה מטמאה במשא, ולמת שאינה מטמאה בכעדשה. ולא אמרינן שהוקשה לשרץ לטמא בכעדשה, ולנדה לטמא באבן מסמא, ולמת לטמא באהל, דכיון שטומאת ע"ז

דרבנן וכל ההקשים הם דברי קבלה, ועיקר קרא ד"שקץ תשקצנו" היינו לכנות לה שם לגנאי, ממילא מקישים לקולא. פ"ג:).

פ"ג. טומאה בדבר שהוסט מכח הדבר המטמא

כל דבר שהוסט מכח דבר המטמא והיינו טומאת היסט, וכגון אדם טמא מת שהסיט את חבירו, טהור, חוץ מזב (ונכרי ונכרית שמדרבנן דינם כזבים, כדלהלן) שטממא את מה שהסיט "וכל הנוגע בכל אשר יהיה תחתיו" והכונה שנוגע בדבר שהזב נמצא תחתיו והיינו שהזב נושא אותו. וטומאה זו היא בין בכלים בין באדם בין באוכלין ומשקין, דלגבי כלים כתיב "וכלי חרש אשר יגע בו הזב", וגבי אדם כתיב "וכל אשר יגע בו הזב", וגבי אוכלין ומשקין כתיב "וכל כלי עץ ישסף במים", (וברש"י מביא מהתורת כהנים מנלן שהפסוקים האלו מדברים על טומאת היסט). וכן אם היה הזב בכף מאזנים ואוכלין ומשקין (במסכת זבים הגירסה משכב ומושב בכף שניה, שהם טהורים מטומאת מדרס וטמאים בהיסט. תוד"ה הזב) בכף השניה, והזב הכריע את הכף, נטמא מה שבכף, (אבל אם הם הכריעו את הכף ונשאו את הזב טהורים דאין נטמא בטומאת משא אלא דבר הראוי להיות משכב ומושב ואדם, ולא הוי אפי' ראשון לטומאה, דכי כתיב משא הזב באדם כתיב, ועבודה זרה שהסיטה אחרים (כגון בכף מאזנים), לרבנן טהורים, ולר"ע טמאים, והיינו לפי רבה וכנ"ל ולא לפי רבי אלעזר, ומשמשי ע"ז שהסיטו טהורים אף לר"ע.

נכרי ונכרית מדאורייתא אינם מטמאים בזיבה, דבפרשת זיבה כתיב "דברו אל בני ישראל", אבל חכמים גזרו עליהם שיהיו כזבים לכל דבריהם, ומטמאים בין אם הם הסיטו אחרים ובין אם אחרים (דווקא אדם ולא כלים או אוכלין ומשקין) הסיטו אותם, וכן מטמאים באבן מסמא.

הגמ' מבארת דברי הברייתא נכרי ונכרית ע"ז ומשמשיה הן ולא הסיטין ר"ע אומר הן והסיטין, לרבה ולרבי אלעזר.

פ"ג: טומאת ע"ז לאברים

 - רב חמא בר גוריא

מסתפק אם חתיכה מע"ז שהתפרקה מטמאה כגון שהיא עשויה מחוליות (אבל בנשברה פשיטא שאינה מטמאה. תוד"ה ע"ז), או לא. י"מ ספיקו היכא שרק אומן יכול להחזירה, אבל אם גם הדיוט יכול להחזירה פשיטא ליה דטמאה, דהרי היא כמחוברת. וי"מ שהספק הוא היכא שגם הדיוט יכול להחזירה, אבל אם רק אומן יכול להחזירה פשיטא ליה דטהורה, דהרי היא כשבורה, תיקו. ומ"מ לענין איסור הנאה, ודאי אף כשרק הדיוט יכול להחזירה אסורה בהנאה, אא"כ הם חוליות קטנות שכשמתפרקים הם כעין שברי שברים. תוד"ה כי.

שיעור האיסור והטומאה בע"ז - לענין איסור הנאה אסורה אף בפחות מכזית אם היא שלימה, כדכתיב "וישימו להם בעל ברית לאלוהים" והכונה לזבוב בעל עקרון, (שכל אחד עשה צורה של הע"ז שלו והניחה בכיסו, וכשהיה נזכר בה היה מוציאה ומחבקה ומנשקה), אבל לענין טומאה אין בה טומאה אלא בכזית, דהוקשה למת, כדכתיב "וישלך את עפרה על קבר בני העם".

תורה - לעולם אל ימנע אדם עצמו מבית המדרש אפי' שעה אחת, ואל ימנע עצמו מבית המדרש ומדברי תורה אפילו בשעת מיתה. אין ד"ת מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליה.

עוד בדיני קבלת טומאה

כלי עץ וכדו' אינם מקבלים טומאה, אא"כ מטלטלים אותם בין כשהם מלאים בין כשהם ריקים, ולכן כלי גדול שאינו מיטלטל אינו מקבל טומאה. כלל נוסף מצינו לענין טומאה, שאין כלי מקבל טומאת מדרס, היכא שיש לו עוד שימוש

מלבד ישיבה או שכיבה, והישיבה או השכיבה מפריעה לשימוש זה. ולהלן יבוארו כללים אלו, ועוד כללים ופרטים לענין טומאה.

ספינה אינה מקבלת טומאה – לתנא דמתני' לומדים דין זה מדכתיב "דרך אינה בלב ים". ולחנניה ילפינן משק דבעינן דבר המיטלטל מלא וריקן ובים כיון שעיקר הילוכה הוא ע"י המים, לא חשיב טלטול. (תוד"ה לאפוקי), ונ"מ בספינה של חרס (דלא הוקש חרס לשק), ובספינת הירדן שמיטלטלת מלא וריקן מפני שהיא קטנה (שהרי הירדן קטן), ומ"מ נחשבת "בלב ים" דכל הנהרות טהורים כמו הים, ואף שמיטלטלת רק ע"י שוורים, ס"ל לחנניה דשמיה טלטול אפי' ביש בה מ' סאה. (תוד"ה ולחנניה). והקשו התוס' שגם רבנן מטהרים רק בגלל הדרשה מהפסוק, ועוד שהרי היא מיטלטלת גם על ידי בני אדם.

פ"ד. ג' סוגי עגלות ודינם לענין קבלת טומאה – כקתידרא (קצרה ומוקפת מג' צדדים) טומאה מדרס כיון שהיא מיוחדת לישיבה. כמ"טה (ארוכה שתחתיתה שלימה) טמאה טומאת מת להיות אב הטומאה, והיינו ע"י מת ולא ע"י זב, אבל אינה טמאה טומאת מדרס, דכיון שטוענים עליה פרקמטיא אומרים ליושב בה "עמוד ונעשה מלאכתנו". של אבנים (העשויה להוליך אבנים) ובה נקבים כמוציא רימון, אינה מקבלת שום טומאה כיון שמחמת הנקבים אינה נחשבת כלי, אבל אם אין בה נקבים כמוציא רימון טמאה אע"פ שאינה מיטלטלת אלא ע"י שוורים, וכנ"ל לענין ספינה.

ג' סוגי תיבות ודינם לענין קבלת טומאה – פתחה מצידה טמאה מדרס מפני שהשכיבה אינה מעכבת את השימוש בה. מלמעלה טמאה טומאת מת ושאר טומאות, דהוי כלי, אבל אינה טמאה מדרס כיון שהשכיבה מפריעה לשימוש בה, (רש"י מביא שי"א שלטומאת מת בעינן שיהיה הדבר מיוחד למת, וכתב שהבל הוא בפיהם). הבאה במידה (-גדולה שאינה מיטלטלת ויש לה חלון מלמעלה להשתמש בתוכה) טהורה מכלום, דכיון שחלונה מלמעלה אינה ראויה למדרס, וכיון שאינה מיטלטלת מלאה אינה מקבלת שאר טומאות.

טומאת כלי חרס – כלי חרס נטמא במגע ואינו נטמא במדרס, דכתיב "ואיש אשר יגע במשכבו" (וי"א מדכתיב "כמשכב נדתה יהיה לה"), מה הוא (או היא) נטמא ויש לו טהרה במקוה (לאו דווקא מקוה, דזב בעי מים חיים. תוד"ה מה), אף משכבו נטמא רק בכלי שיש לו טהרה במקוה וכלי חרס אין לו טהרה במקוה דכתיב "ישבר" אין לו טהרה אלא שבירתו, אבל כלי עץ נטמא בין במדרס בין במגע. ולרבא מדרס כלי חרס טהור דכתיב "וכל כלי פתוח אשר אין צמיד פתיל עליו טמא הוא", הא יש עליו צמיד פתיל טהור, ומי לא עסקינן אף ביחדו לאשתו נדה, ואם הוא טמא מדרס אינו יכול להציל, דכל דבר טומאה אינו חוצץ מפני הטומאה, שמע מינה שאין טומאת מדרס ומשא בכלי חרס. רש"י. אבל שיטת התוס' (ד"ה מי) שכלי חרס המוקף צמיד פתיל ודאי מטמא בהסט, ור"י מפרש דאיירי שייחד כלי חרס (שאינו מטמא מדרס) לאשתו נדה.

פ"ד: מפץ (-מחצלת קנים) שהוא ראוי למשכב ומושב, נטמא במגע המות אע"פ שאין לו בית קיבול, דאם פכים קטנים (של חרס שפיהם צר ווא"א להכניס לתוכם אפי' אצבע) שאינם נטמאים מזב (לא טומאת מדרס כיון שאינם ראוים למדרס, ועוד שהרי כלי חרס אינו טמא מדרס. ולא טומאת מגע, דרק מתוכו טמא וא"א להכניס אצבעו לתוכו, ואף ששיער הזב מטמא, צריך כלי הראוי לנגיעת בשר). ולא טומאת היסט, דכל שאינו מטמא במגע אינו מטמא בהיסט ואינו מטמא במשא), נטמאים באהל המת דכתיב "וכל כלי פתוח", מפץ ננטמא מזב שהרי הוא ראוי למשכב, כ"ש שנטמא באהל המת. ושאל רבי אילעא אמאי טמא מדרס והרי מפץ אין לו טהרה במקוה, כיון שלא הוזכרה טהרת מקוה לדבר שאין לו בית קיבול, וכמו שאוכל ומשקה אין לו טהרה במקוה, וענה רבי חנינא דאף דכתיב "ואיש אשר יגע במשכבו" להקיש משכבו לו, הא כתיב "וכל המשכב אשר ישכב עליו הזב יטמא", לחלק ולומר שאם יש למינו טהרה במקוה גם

הוא נטמא, ואם אין למינו טהרה במקוה טהור. וכופת שאור שייחדה לישיבה טמאה מדרס, כיון שיש במינו (בגיזולי קרקע כגון כלי עץ) טהרה במקוה. תוד"ה לאפוקי. שיטת ר"ת (תוד"ה מפץ) דאיירי במפץ של שיפה ושל גמי, שהוא מקבל טומאה רק מדרבנן מלבד טומאת מדרס, אבל פשוטי כלי עץ יש להם טהרה במקוה, "דכתיב **וּכְלֵי כֹלִי עֵץ תַּחַטְּאוּ**". ובד"ה והא הוסיפו התוס' שמה שהגמ' בב"ק לומדת טומאת מפץ לטומאת שבעה, איירי במפץ עץ שיש לו טהרה במקוה, דאי לאו הכי הוא טמא לעולם.

דיני כלאים בערוגה

איסור כלאים אינו מחמת התערבות יניקת ב' מינים יחד, שהרי אפי' בכלאי הכרם שזה דאורייתא מצינו שמותר לשניים לסמוך ב' מינים לב' צידי גדר, וכ"ש שבכלאי זרעים שזה דרבנן (לרש"י, אבל לתוס' זה דאורייתא, ואפי' לר' יאשיה שמחייב רק בזרע חיטה שעורה וחרצן במפולת יד, היינו להתחייב משום כלאי הכרם, אבל משום כלאי זרעים מודה דחייב) מותר, אלא האיסור הוא במה שהם נראים מעורבבים יחד. רש"י.

הנדון בסוגייתנו הוא כמה זרעים אפשר לזרוע בערוגה אחת בגודל ששה על ששה טפחים, בלא שיהיו כלאים זה בזה.

כמה סוגי זרעים אפשר לזרוע בערוגה אחת – ערוגה שהיא ו' על ו' טפחים, מותר לזרוע בה ה' זרעונים, ד' בארבע רוחות הערוגה (לרש"י יכול למלא את כל הרוח עד סמוך לקוין, ולתוס' מותר לזרוע רק באמצע), וגרעין אחד באמצע, דכתיב "כי כארץ תוציא (אחד) צמחה (עוד אחד) וכגנה זרועיה (עוד שתים, דלא כתיב זרעה) תצמיח (עוד אחד)", וקים להו לרבנן דבהכי לא ינקי מהדדי דשיעור יניקת כל זרע הוא טפח ומחצה (לרש"י ור"י שיעור זה כולל את מקום הזרע, ולר"ת המשנה מדברת באמה שוחקת, ולכן יש טפח וחצי ללא מקום הזרעים), ולכן צריך שיהיה בין האמצעי לצדדיים ג"ט, (שאף שצריך רק הכר שאינם מעורבבים, ואין איסור בהתערבות היניקה, מ"מ הכא ליכא הכירא בפחות משיעור יניקה). וכתבו התוס' (ד"ה וקים) שאין לזרוע זרע בכל פינה ועוד זרע באמצע כל צד ועוד אחד באמצע הערוגה, שיש בין זרע לזרע ג"ט, מפני שזה נראה ערובו, ועוד שבאופן זה יכול לזרוע רק זרע אחד מכל סוג, ועוד דיש לחוש שלא ידקדק לזרוע ממש באמצע, (ולכן לא העמידו בערוגה ו' על ו' שזרוע בה ה' זרעים בפניות ובאמצע).

פ"ה. ואפשר לסמוך על בקיאות זו של חכמים, דכתיב "לא תסיג גבול רעך (לזרוע סמוך לגבול ולהכחיש הקרקע של חבירו. וכתבו התוס' שאין לוקין בזריעת כלאים משום לאו זה, כיון דאיירי נמי בהשגת גבול ממש, ואין לוקין בלאו שניתן להשבוך, ועוד דהוי לאו שבכללות) אשר גבלו **ראשונים**", וראשונים הם "בני שעיר החורי **יושב הארץ**", שהיו בקיאים בישוב הארץ לומר ע"י ריח הארץ (חורי היינו ריח סרס התיבה ודרשה) מה ראוי לזרוע בכל מקום וממילא היו בקיאים בשיעור יניקה, (וי"א נקראים חורי, על שם שנעשו בני חורין מנכסיהם שלא הוצרכו לעבוד אדמתם מפני ש'ובני עשיו ירשום"). וחוי (מבני עשיו, ולא מז' עממין. תוס') נקראו כך על שם שהיו טועמים את הארץ לאיזה דבר היא ראויה כחוי"א – כנחש שמאכלו עפר.

לרב אסי שיעור הערוגה אינו כולל את גבוליה של הערוגה (-מקום סביב הערוגה שהולכים שם כדי להשקותה), ששיעורם פרסה של רגל, והיינו טפח דכתיב "והשקית ברגליך כגן הירק" מה רגל טפח אף גבול הערוגה טפח. ואם הערוגה היתה כוללת את גבוליה, היה מותר לזרוע ה' זרעונים בד' על ד' טפחים, וההפרש בין האמצעי לכשנגדו היה רק ב' טפחים. וערוגה עם הגבולין בשיעור טפח, יש לה דין ערוגה לענין להתיר ראש תור הנכנס לה היוצא ממנה. רש"י. וכתבו התוס' (ד"ה גבוליה) שאף שאין דין ראש תור בערוגה, היינו מערוגה לערוגה, אי נמי נ"מ למקח וממכר אם מכר ערוגה וגבוליה.

איך יכול לזרוע בערוגה כשיש עוד ערוגות סביבה –

שיטת שמואל שהערוגה שהמשנה התיירה לזרוע בה ה' זרעים, יכולה להיות סמוכה לערוגות אחרות והיינו כשיש ביניהם ב' טפחים, שהרי גבול כל ערוגה הוא טפח, ואין זה

נחשב שהערוגות מעורבות זה בזה, דאיירי שכל שורה נוטה לצד אחר, והיינו שלא יזרע בערוגה את כל הצדדים, אלא בכל צד של הערוגה יזרע רק שניים וחצי טפחים, ובערוגה הסמוכה יגרע שניים וחצי טפחים שאינם מקבילים למה שזרע בערוגה הראשונה, וכיון שיש הפרש טפח ביניהם מלבד שני טפחים של גבולי הערוגה, (שהרי לכל ערוגה יש גבול טפח), מותר.

ורב סובר שמתני' איירי בערוגה שאין סביבותיה עוד ערוגות, משום דאיירי בממלא את הקרנות והיינו שבשני צדדים מקבילים של הערוגה (כגון צפון ודרום) זרע זרעים לכל אורך הערוגה, ובשני הצדדים האחרים זרע רק באמצע, וא"כ אינו יכול לזרוע בערוגה סמוכה, מפני שלא יהיה אלא ב' טפחים בין זרע של ערוגה אחת לזרע של הערוגה הסמוכה לה, ואין לומר שיזרע בערוגות האחרות ולא באמצעית, והיינו שלא יזרע בקרנות של האמצעית, גזירה שמה ימלא את הקרנות של האמצעית, וכך יעשה בשאר הערוגות ונמצא שלא הרחיק מספיק בין הזרעים. (ושמואל לא חושש לזה). ואין כאן את ההתר של "ראש תור", שמצינו שאם פינה משולשת של ירק משדה אחת נכנסת לתוך שדה אחרת מותר לזרוע בלי שיהיה רווח ביניהם, מפני שניכר שזה שייך לשדה אחרת, ובהתערבות היניקה אין איסור, דבערוגה אין התר זה אלא רק משדה גדולה לשדה גדולה או לערוגה, או מערוגה לשדה גדולה, אבל שתי ערוגות כיון שכל אחת היא קטנה הם נראות כערוגה אחת ואסור. ע"כ שיטת רש"י.

התוס' מבארים שרב מדבר באופן שמילא את כל צידי מזרח ומערב של הערוגה, ובצדדים צפון ודרום זרע גרעין אחד בכל צד, ולכן אם יזרע בערוגות הסמוכות לא יהיה ביניהם הפרש ג' טפחים. ואינו יכול לעשות עוד ערוגות, אפי' בסמוך לפניות הערוגה, מפני שאין בין הערוגות אלא ב' טפחים, (ואין לומר שיזרע רק בפניות הערוגה החיצונה, דיש לחוש שימלא את הקרנות). והגמ' שואלת שלא ימלא את הקרנות ועי"ז יוכל לזרוע עוד ערוגות מסביב, ובכך ירבה בערוגות, והגמ' מתרצת שחוששים שהוא כן ימלא את הקרנות. והגמ' שואלת שכיון שהערוגות שמסביב הם באלכסון כנגד קרן הערוגה האמצעית יהיה בזה היתר כמו בראש תור, והגמ' מתרצת שערוגה כיון שהיא קטנה אין בה התר ראש תור. ושמאול סובר שמותר לזרוע בערוגות מסביב אפי' אם מילא את הקרנות, דס"ל שיש התר ראש תור בערוגה. והגמ' שואלת שחוששים אולי למעלה מעורבים יש בזה משום כלאים, כדמצינו שהמביא את ענפי הגפן מעל התבואה רז חי כלאים, והגמ' מתרצת שצריך לעשות שענפי ערוגה אחת יהיו לכיוון אחד מאשר ענפי הערוגה השניה.

פ"ה: הפקיע תלם אחד על פני כולה והיינו שקרע את הקרקע וזרע בה באמצע מצד לצד מאחד המינים שבצדדים או מין אחר, לרב ששת אין בזה ההתר דמתני' לזרוע בערוגה חמשה זרעונים, ולרב אסי מותר, ודווקא בשראכא זמורות ארוכות שמתערבות למעלה מותר רק בב' שורות, כדלהלן. והתוס' ביארו שחופר חריץ בעומק טפח סביבות הערוגה, והנדון הוא האם התלם הוא הכר ומותר לזרוע מסביב או לא.

התר ב' שורות – נטע בשדה קישואים דלועים ופול המוצרי, ב' שורות מכל מין, אין בזה משום כלאים, אבל אם מכל מין יש רק שורה אחת אסור. לרש"י טעם ההתר מפני שכל מין ניכר לעצמו. והתוס' ביארו שקישואים ודלועים או דלועים ופול המצרי אינם כלאים זה בזה, כיון שהם ניכרים זה מזה, אבל קישואים הם כלאים בפול המצרי, ולכן צריך שתי שורות של דלועים באמצע כדי שיהיה הפסק בין הקישואים לפול המצרי, אבל שורה אחת לא מספיקה. ועל זה אומרת הגמ' שרק לגידולים גדולים וגסים צריך להפסיק ע"י ב' שורות, ולא לזרעונים דקים.

הרוצה למלאות כל גינתו ירק, יחלק שדהו לערוגות ששה על ששה, וממלא בהם ממין אחד של זרע עיגול חמשה על חמשה שזה ניכר בפני עצמו, וממלא בקרנות חצי טפח מסביב לכל הערוגה בתוך הערוגה מזה שירצה, מפני שכל אחד נראה בפני עצמו. לרב ינאי לא יזרע בין הערוגות בטפח שיש מסביב לכל ערוגה, דאם יזרע שם יש בזה ערובו, ולרב אשי אם היו ריבועי הערוגות זרועים שתי זרוע בין הערוגות ערב או איפכא. ומה ששנינו שמותר רק כטבלא מרובעת ומבואר שעיגול אינו ערוגה, היינו לענין להתיר ראש תור היוצא ממנה, וס"ל שיש ראש תור בערוגה, אי נמי משדה לערוגה לכונ"ע יש ראש תור. רש"י. והתוס' (ד"ה אמר וד"ה והא)

ביארו שצריך להניח רצועה של חצי טפח בתוך צידי הערוגה מסביב לכל הערוגה וגם בפניות, כדי שיהיה הפסק ג"ט לערוגה השניה (שהרי גבולי כל ערוגה זה טפח), וגם אינו זורע מסביב לעיגול אלא רק בארבעת הפניות, באופן שיהיה הבדל של ג' טפחים בין קרן לקרן, וא"צ הפרש כלל בין העיגול לפניות, כיון שהעיגול הוא היכר. אמנם אם עושה עיגול בקוטר פחות מה' טפחים, צריך להרחיק בינו לבין הפניות, דעיגול ד' אינו היכר מספיק.

פ"ו.

מרחיצין את המילה ביום השלישי שחל להיות בשבת, דאף ביום ג' מסוכן הוא, דכתיב **"ויהי ביום השלישי בהיותם כואבים"**.

סיכה ביום הכיפורים אסורה כשתיה, אע"פ שאין ראייה לדבר זכר לדבר, דכתיב **"ותבוא כמים בקרבו וכשמן בעצמותיו"** מקים סיכה לשתיה. ולא הוא ראייה גמורה כיון דה"מים בקרבו" הכונה לרחיצה ולא לשתיה. וצ"ע למה המשנה לא הביאה את הפסוק **"ובשר ויין לא בא אל פי וסוך לא סכתי"** שהוא דרשה גמורה. תוד"ה אע"פ.

דין פולטת שכבת זרע,

וסדר ההפרשה קודם מתן תורה

פולטת שכבת זרע אחרי שכבר הסריחה ואינה ראויה שיווצר ממנה ולד, טהורה. שיעור הזמן שכבר אינה ראויה לולד נלמד ממה שמשנה רבינו הפריש את ישראל מנשותיהם קודם מתן תורה שהיה בשבת, כדי שכולם יהיו טהורות, ונחלקו החכמים ממתי הפרישם, וזוה תלוי דין פולטת, וכדלהלן.

עד מתי פולטת שכבת זרע טמאה - לרבי אלעזר בן עזריה פולטת שכבת זרע ביום השלישי טהורה, וכגון אם שימשה ביום ה', אף אם שימשה עם שחיקה, ופלטה בליל שבת, דליכא אלא ב' עונות שלימות, טהורה, דמקצת היום ככולו. לרבי ישמעאל לפעמים היא טמאה ד' עונות כגון אם שימשה ביום ד' עם חשיכה פליטתה טמאה עד תחילת שבת, ולפעמים ה' כגון ששימשה בתחילת יום ד', ולפעמים ו' כגון ששימשה בתחילת ליל ד' בין השמשות, וס"ל שרק פולטת בד' טהורה, ומודה דמקצת היום ככולו. לר"ע אחר ה' עונות טהורה, ואם שמשוה אחר מקצת עונה ראשונה טהורה אחר מקצת עונה שישית. ולחכמים בעינין ו' עונות שלמות וס"ל כרבי יוסי שהפרישם ביום רביעי, ובהשכמה כר"ע, ואותן שטבלו בליל שבת ופלטו לאחר טבילה הוצרכו לטבול בשבת שחריית, ומשום כך לא ניתנה תורה עד הבוקר.

מקור דין זה הוא ממה שהפריש משה את ישראל מנשותיהם קודם מתן תורה, דכתיב **"היו נכונים לשלשת ימים אל תגשו אל אשה"**. ראב"ע סובר כרבנן שהפרישם בחמישי ויש ששימשו בו ביום, ומבואר שגם אם שימשה ביום חמישי ותפלוט בליל שבת לאחר הטבילה, היא טהורה. רבי ישמעאל סובר כרבי יוסי שהפרישם ברביעי ויש ששימשו בו ביום ונמצא שעד ליל שבת יש רק ד' עונות שלימות, לפי שלא הקפידה תורה אלא על הימים. ור"ע סובר כרבי יוסי שהפרישם ברביעי, וס"ל כרב אדא בר אהבה שמשוה לעולם עלה בהשכמה דכתיב **"וישכם משה בבוקר ויעל אל הר סיני"**, וכן ירד בהשכמה דכתיב **"לך רד ועלית"** מקים ירידה לעליה, וממה שהוצרך משה להפרישם בהשכמה למד ר"ע שהתורה מקפידה על ה' עונות שלימות, ולא על ימים דנימא מקצת היום ככולו. ואף שישאל קדושים הם ואין משמשים מיטותיהם ביום, דכתיב **"בוזה דרכי ימות"** דצריך צניעות שלא יסתכלו, (ועוד דכתיב **"ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש"**. תוד"ה ישראל), מ"מ בבית אפל מותר לשמש ביום, ותלמיד חכם שהוא צנוע ולא יסתכל מותר אף ביום אם מאפיל בטליתו, ולכן היה צריך להפרישם בהשכמה. וחכמים סוברים שהפרישם ברביעי בהשכמה, וס"ל שאותן שטבלו בליל שבת אם פלטו לאחר טבילה היו טובלות בשבת שחריית, ולכן התורה ניתנה בבוקר.

וכתבו התוס' (ד"ה מניין) שאע"פ שהתורה לא הקפידה על טומאות שהיו לפני נתינתה, כגון זב ומצורע ובעול נדה, מ"מ על טומאת קרי הקפידה תורה, מפני שהתורה ניתנה באימה ויראה, ובעל קרי אינו באימה ויראה, דמחמת קלות ראש הוא בא.

פ"ו: מתי טבלו לפני מתן תורה - לדעת כל התנאים אם היו פולטות בערב שבת היו טובלות בליל שבת, שראויה התורה לינתן לטבולי יום, דלא הקפידה תורה על הערב שמש אלא לענין קדשים, אולם טבלו מבעוד יום ולא פלטו. ובאמת לר"ע שהפרישם ברביעי בשבת בהשכמה, (וה"ה לראב"ע ורבי ישמעאל אין ראייה שצריך עוד עונה. תוד"ה ולטבלו ביני שימשי), היו ראויים לטבול בבין השמשות (-ליל שבת נקרא בין השמשות) ולקבל את התורה בבין השמשות, אולם הכתוב אומר **"לא מראש בסתר דיברתי במקום ארץ חושך"**. ומה שהפרישם משה בהשכמה, אף שאם היה מפרישם בערב היה ה' עונות עד הבוקר של שבת, ואף אם פלטו בליל שבת ונטמאו יכלו לטבול שהרי בעל קרי יכול לטבול באותו יום שנטמא, ואח"כ לקבל את התורה, לא טבלו בשבת בבוקר כדי שלא יהיו הללו הולכים לטבילה והללו לקבל תורה, ואם היו מאחרים את מתן תורה, היו מתבטלים מתורה. תוד"ה אמר.

שכבת זרע שפירשה מן האיש על הבגד טמאה לעולם כל זמן שהיא לחה, דיבשה לא חזיא להזריע. שיטת ר"ח ור"ת (תוד"ה אבל) דאיירי הכא בזכר שנרבע ופלט זרע, דומיא דאשה, דזכר שראה קרי יש משנה מפורשת שנטמא לח ולא יבש, ואינו מימרא של רב חסדא.

רב פפא מסתפק בשכבת זרע של ישראל (דשכבת זרע של נכרי אינה מטמאה) במעיי נכרית, אם רק ישראל שדואגים לקיום המצוות חביל גופייהו דמתוך הדאגה מתחממים דכתיב **"חם ליבי בקרבי"**, והשכבת זרע מסרחת בג' ימים, אבל נכרים לא, או שגם נכרים חביל גופייהו מפני שהם אוכלים שקצים ורמשים. ואת"ל שנכרים חביל גופייהו, יש להסתפק מה הדין בשכבת זרע של ישראל במעיי בהמה, האם רק באשה שיש לה פרוזדור ולא שולט שם אויר והיא מתחממת ומסרחת, או שגם בבהמה שאין לה פרוזדור מסרחת, תיקון.

סדר ימי יציאת מצרים מתן תורה וכו'

כתיב (שמות י"ט) **"בחודש השלישי לצאת בני ישראל מארץ מצרים, ביום הזה באו מדבר סיני"**, בהמשך מספרת התורה כמה דברים שהקב"ה אמר למשה לומר לישראל, וביניהם מצות פרישה מן האשה כהכנה למתן תורה, ואח"כ היה מתן תורה. ונחלקו רבי יוסי וחכמים באיזה יום בשבוע הגיעו בני ישראל למדבר סיני, ובאיזה תאריך בחודש ניתנה תורה, וכדלהלן. עוד מבארת הגמ' באיזה ימים היו שחיתת הפסח, יציאת מצרים, הגעתם למדבר סין ותחילת ירידת הכן, וכו.

לכו"ע בראש חודש הגיעו למדבר סיני, דילפינן גז"ש **"ביום הזה באו מדבר סיני"** מ"החודש הזה לכם".

לכו"ע בשבת ניתנה תורה, דילפינן גז"ש דהא דכתיב **"זכור את יום השבת לקדשו"** נאמר ביום השבת עצמו כמו **"זכור את היום הזה"**.

פ"ז. לרבי יוסי ראש חודש היה ביום ראשון, ולא אמר להם כלום באותו יום מפני חולשת הדרך, ובשני בשבת השכים משה ועלה, וירד לערב ואמר לישראל **"ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וכו'** אלה הדברים אשר תדבר אל בני ישראל", דכתיב **"ויבוא משה ויקרא לזקני העם וכו' "**. בשלישי השכים ועלה **"וישב משה את דברי העם אל ד' "**, ונאמר לו **"הנה אנוכי בא אליך בעב הענן וכו' "**, ומצות הגבלה אע"פ שהיא כתובה אחר מצות פרישה קודם לכן נאמרה, ולערב ירד ואמר להם מצות הגבלה (לרבי יוסי ברבי יהודה, ולרבי בתחילה פירש להם עונשה של תורה, דכתיב **"וישב משה" דברים שמשבבים דעתו של אדם. ואח"כ פירש מתן שכרה, דכתיב "ויגד משה" דברים שמושכים ליבו של אדם כדברי אגדה. וי"א שבתחילה פירש מתן שכרה ואח"כ עונשה, "וישב" היינו דברים שמשכיבים ליבו של אדם, ו"ויגד" היינו דברים קשים כגידים). ברביעי בשבת השכים ועלה ואמר שקיבלו עליהם מצות הגבלה,**

ונאמרה לו מצות פרישה, וירד והפרישם מן האשה, ואף שהקב"ה אמר **"וקידשתם היום ומחר"** וכתיב נמי **"היו נכונים ליום השלישי"**, הוסיף משה מדעתו עוד יום אחד ואמר **"היו נכונים לשלשת ימים"**, דדריש **"היום ומחר"** מה למחר לילו עימו אף היום לילו עימו, וכיון שהלילה הזה כבר עבר, שמעו מינה שצריך להפרישם ב' ימים מלבד אותו יום, והסכים עמו הקב"ה, שהרי לא שרתה שכניה עד הבוקר של שבת, והא דכתיב **"ויהי ביום השלישי בהיות הבוקר"** היינו שלישי לימים שלימים שלילן עמם. (ושבו לא עלה עד קבלת הדברות, בחמישי בנה מזבח והקריב עליו קרבן, בשישי לא היה לו פנאי משום טורח שבת. פ"ח.). והתורה ניתנה בשבת בז' סיון.

וכן פירש מדעתו מן האשה לגמרי אחרי מתן תורה, כיון שהשכינה היתה מדברת עימו בכל שעה ללא קביעת זמן, ואם ישראל שדיברה השכינה עימם שעה אחת בזמן קבוע צריכים פרישה, ק"ו שהוא עצמו צריך פרישה בכל שעה, ואם ישראל הוצרכו לפרוש משום חשש פליטה שהיא קלה, ק"ו משה שיש צד שתדבר עימו שכניה ויש חשש קרי שהוא חמור, כ"ש שיש לו לפרוש. (תוד"ה וקבע). ואינו ק"ו גמור, דשאני התם משום עשרת הדברות. (תוד"ה ומה ישראל). והסכים עמו הקב"ה, דכתיב **"לך אמור לכם שובו לכם לאהליכם ואתה פה עמוד עמדי"**, וי"א מדכתיב **"פה אל פה אדבר בו"**. ואין לומר שפרש מחמת ציווי הקב"ה ולא מדעתו, דא"כ על מה נתרעמו עליו אמון ומרים, ובהכרח מעצמו פרש, ואף שהסכים עימו הקב"ה אמרו שאם לא היה פורש מדעתו לא היה הקב"ה אומר לו לפרוש, דבדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו, שהרי להם לא אמר לפרוש. והא דמבואר שרק אחרי זמן רב נודע להם דבר זה, היינו שאז נודע להם שפירש מעצמו, אבל כבר לפני כן ידעו שאמרו לו הקב"ה **"ואתה פה עמוד עמדי"**. תוד"ה ואתה.

וכן שיבר את הלוחות מדעתו, אמר אם פסח שהוא אחד מתרי"ג מצוות אמרה תורה **"כל בן נכר (-מומר שנתנכרו מעשיו לאביו שבשמים) לא יאכל בו"**, כאן שזה כל התורה תלויה בלוחות הללו וישראל מומרים על אחת כמה וכמה. ואינו ק"ו גמור, דכאן י"ל שיתנו להם את התורה כדי להחזירם בתשובה. (תוד"ה ומה פסח). והסכים עמו הקב"ה, דכתיב **"אשר שיברת" יישר כוחך ששיברת**.

לרבנן ר"ח היה בשני בשבת, ולא אמר להם כלום באותו יום מפני חולשת הדרך, ובשני אמר להם **"ואתם תהיו לי"**, וברביעי אמר מצות הגבלה, ובחמישי פרשו מן האשה, והתורה ניתנה בשבת בו' סיון. (והא דדרש ההוא גלילאה בריך רחמנא דיהב אוריאן תליתאי תנ", לעם תליתאי כהנים ליום וישראלים, על ידי תליתאי משה שהוא שלישי לבטן אחרי מרים ואהרן, ביום תליתאי לפרישה, היינו כרבנן. פ"ח.).

פ"ז: יום היציאה ממרה להר סיני- במרה דכתיב

"שם שם לו חק משפט" נצטוו על השבת דכתיב **"כאשר ציוון ד' אלוקיך"**, ואין לומר שהכונה להא דכתיב בפרשת מן **"את אשר תאפו אפו וכו' "**, דבכבוד אב ואם כתיב נמי **"כאך ציווך"** ומסתמא כמו שעל כבוד אב ואם נצטוו במרה, ה"ה על השבת. (תוד"ה כאשר). לרבא עדיין לא נצטוו על התחומין, ונסעו בשבת יותר מאלפים אמה (כך ביאר רש"י. אבל התוס' (ד"ה אתחומין) כתבו דאינו רק לר"ע דס"ל תחומין דאורייתא, אלא כיון שהוצרכו להוליק עמהם כל אשר להם, א"כ היה בה משום הוצאה בשבת, והמחלוקת היא מתי נאסרו בהוצאה בשבת). ממרה להר סיני, והגיעו בראשון, ולרב אחא בר יעקב נצטוו במרה אף על התחומין, ויצאו בראשון והגיעו באותו היום.

סדר הימים מיציאת ממצרים עד הגעתם למדבר סיני, לרבי יוסי ולרבנן - בי"ד ניסן שחטו ישראל את הפסח, ובליל ט"ו לקו הבכורות, ובט"ו יצאו ממצרים. והנה מבואר בברייתא שט"ו חל באותה שנה בחמישי

בשבת, (ונמצא ש' ניסן שאז לקחו פסחיהן חל בשבת, ולכן קורין אותו שבת הגדול לפי שנעשה בו נס גדול, ששאלום הבכורות למה הם עושים כך, ואמרו להם שד' יהרוג את הבכורות, וכיון שלא הסכימו אבותיהם ופרעה לשלח את ישראל עשו הבכורות מלחמה והרגו מהם הרבה. תוד"ה ואתו), וחודש ניסן תמיד מלא, וממילא ר"ח אייר חל בשבת. בני ישראל הגיעו אל מדבר סין וכו' בחמשה עשר יום לחודש השני, ואותו יום היה שבת שהרי אז נתרעמו ישראל על הרעב, והבטיחם שירד להם מן למחרת דכתיב "ובוקר וראיתם את כבוד ד' ", ותחילת ירידת המן היתה ביום ראשון דכתיב "ששת ימים תלקטוהו", ואף שמשנה אמר זאת כשירד להם לחם משנה, מ"מ זה נאמר לו בשבת והוא שכח לומר זאת לישראל. (תוד"ה וכתב). ולפי זה אם אייר היה חסר כפי הסדר הרגיל בכל שנה יוצא שר"ח סיון היה באחד בשבת, כרבי יוסי, ולרבנן צ"ל שבאותה שנה עיברו את חודש אייר. ובסדר עולם איתא שיציאת מצרים היתה בערב שבת, והיינו כרבנן.

ר"ח ניסן בשנה השניה ליציאת מצרים - כתיב "ויהי בחודש הראשון בשנה השנית באחד לחודש הוקם המשכן", ואיתא בברייתא שאותו היום היה ראשון ל' דברים מלבד הקמת המשכן שהיתה באותו יום, אי נמי כיון שכל ז' ימי המילואים היה משה מקימו ומפרקו אינו נחשב ראשון לענין זה. (תוד"ה עש). והם בריאת העולם שהיתה ביום ראשון, קרבנות הנשיאים לחנוכת הבית, עבודת הכהנים ועד אז עבדו הבכורות, עבודה של קרבנות הציבור הקבועים, ירידת האש למזבח, אכילת קדשים במחיצה ולא בכל מקום, (ובת"כ מונה במקום זה את שחיטת צפון. תוד"ה ראשון), השראת השכינה בישראל, ברכת ישראל ע"י הכהנים, איסור הקרבת קרבנות בבמות שהרי אפשר להביאם לאהל מועד, וראשון לחדשים. ולפי זה באופן הרגיל שכל שנה יש הפרש ד' ימים (שכל מועד חל ד' ימים בשבוע מאוחר יותר משנה שעברה, ובשנה מעוברת ה' ימים דס"ל שעושים את שני האדרים חסרים), נמצא שאם ר"ח ניסן בשנה השניה חל ביום ראשון, הרי בשנה הראשונה חל ר"ח אייר בערב שבת ור"ח סיון בשבת. וצ"ל לרבי יוסי שבאותה שנה היו ז' חודשים חסרים וממילא הפסח בשנה השניה היה רק ג' ימים אחרי זה שבשנה הראשונה, ורבי יוסי חולק על הסוברים שאין מעברים ואין מחסרים שום חודש אפילו לצורך, ולרבנן היו ח' חודשים חסרים, וכתבו התוס' (ד"ה לרבנן) שבאמת לרבנן היו ז' חסרים, ועוד יום התוסף ע"י שעברו את אייר, ונקט ח' אגב ז' דרבי יוסי.

מתן תורה

אחרי שביארה הגמרא סדר ההכנה בימים שקדמו למתן תורה, מביאה הגמ' מדברי חז"ל על מעמד הר סיני עצמו, ועל ההכרה של העולם וישראל לקבל את התורה, ומעלת הקדמת נעשה לנשמע, ועוד עניינים השייכים למתן תורה.

פ"ח. הקב"ה כפה על ישראל את ההר כגיגית

ואמר להם אם אתם מקבלים את התורה מוטב ואם לאו שם תהא קבורתכם. ואף שכבר הקדימו נעשה לנשמע, הכפיה היתה שמא יחזרו בהם כשיראו את האש הגדולה. (תוד"ה כפה). ומכאן מודעה רבה לאורייתא - שאם יתבעו ישראל על קיום התורה יוכלו לטעון שבאונס קיבלוה, ובימי אחשוורוש קיבלוה ברצון מאהבת הנס שנעשה להם. אבל מה שקיבלו עליהם את התורה בהר גריזים והר עיבל, כיון שזה היה על פי הדיבור הרי זה כבעל כרחם. ומה שכתב עמהם ברית יהושע, לא קיבלו שם אלא שלא לעבוד עבודה זרה. תוד"ה מודעה.

התנה הקב"ה עם מעשה בראשית ואמר להם, אם ישראל מקבלים את התורה אתם מתקיימים, ואם לאו אני מחזיר אתכם לתוהו ובוהו, דכתיב "יום השישי", וזה הכונה "ארץ יראה ושקטה" שבתחילה יראה ולבסוף שקטה.

הקדמת נעשה לנשמע - בשעה שהקדימו נעשה לנשמע יצאה בת קול ואמרה מי גילה לבני רז זה שמלאכי השרת משתמשים בו, ונמשלו ישראל לתפוח שפריו קודם לעליו (והיינו אתרוג, שהוא דר באילן משנה לשנה, וממילא הפרי של אשתקד קודם לעלים של שנה זו. תוד"ה פרי). ואף ישראל הקדימו נעשה לנשמע. (רבא הוה מעיין בשמעתא, ומיעך אצבעותיו וירד מהם דם, ואמר לו הצדוקי שכבר קבלת התורה היתה פזיזות לקבל על עצמם בלי לשמוע מה יקבלו, ואמר לו רבא שעל זה נאמר "תומת ישרים תנחם" שישראל הלכו בתמימות וסמכו שהקב"ה לא יתן להם דבר שלא יוכלו לעמוד בו, ועליכם נאמר "וסלף בוגדים ישדם"). ובאותה שעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע באו ששים ריבוא מלאכי השרת וקשרו לכל אחד שני כתרים, (וכיון שחטאו ישראל באו ק"כ ריבוא מלאכים ופירקום, שלא היה למלאך אחד כח להסיר אלא כתר אחד, דמידה טובה מרובה. תוד"ה ירדו), ומשה נטל את כולם וכיון שהיו כתרים של הוד, לכן קרן עור פניו. (תוד"ה שני). ועתיד הקב"ה להחזירם (לנו).

פ"ח: על הקבלה נאמר ליבבתני באחד מענייך, ועל הקיום בשתי עינייך.

חטא העגל - עלובה (-חצופה) כלה שמזנה בתוך חופתה שעשו את העגל בסיני, דכתיב "עד שהמלך במסיבו נרדי נתן ריחו" (-עזב ריחו הטוב לאחרים), ומ"מ יש בזה חביבות דכתיב נתן ולא כתיב הסריח. וכתוב "צורר המור דודי לי בין שדי ילין" שאע"פ שדודי מיצר ומימר לי, מ"מ השרה שכינתו בתוכי במשכן ששני בדי הארון היו בולטים בפרוכת ונראים כשני שדים. והקב"ה מכפר על עוון העגל, דכתיב "אשכול הכופר דודי לי בכרמי עין גדי" מי שהכל שלו מכפר לי על עוון הגדי (שהעגל הוא מין בהמה, אי נמי לשון ע"ז מלשון "עורכים לגד שלחן") שכרמתי (לשון אסיפה להתאוות להרבה אלוהות).

הנעלבים ואינם עולבים שומעים חרפתם ואינם משיבים עושים מאהבה ושומחים ביסורים, עליהם הכתוב אומר "ואוהביו כצאת השמש בגבורתו".

ד"ת יש בהם להמית ולהחיות, למיימינים (-עסוקים בכל כוחם וטרודים לדעת סודה) סם חיים, למשמאילים סם המות.

כל דיבור שיצא מפי הקב"ה - א' נחלק לשבעים לשון, דכתיב "וכפטיש יפוצץ סלע", שהסלע מתחלק ע"י הפטיש לכמה חלקים. רש"י. ולר"ת הכונה לסלע קשה שאם מכים עליו בפטיש הפטיש מתחלק לכמה חלקים. ב' היו קושרים לכל דיבור ב' כתרים, שהיה הדיבור דבר ממש ונראה, כדכתיב "רואים את הקולות". ג' נתמלא כל העולם בשמים (והרוח היתה מעבירה אותם לפני הדיבור הבא). ד' יצאה נשמתם של ישראל, והביא הקב"ה טל של תחית המתים והחיה אותם. ה' חזרו אלו הקרובים לדיבור לאחוריהם עד סוף מחנה ישראל שהוא י"ב מיל, והיו מלאכי השרת מזדדים אותם מסייעים להם להתקרב לאט לאט.

המלאכים טענו לקב"ה שלא יתן את החמודה הגנוזה תתקע"ד דורות לפני בריאת העולם (שהתורה קדמה לעולם אלפים שנה, והקב"ה נתן את התורה אחרי כ"ו דורות מבריאת העולם, וכתוב "דבר צוה לאלף דור" שהתורה ניתנת אחרי אלף דורות, ונמצא שלפני בריאת העולם היו תתקע"ד דורות), לבשר ודם, ואמר הקב"ה למשה שיענה להם, ואחז משה בכסא הכבוד ואמר להם שמצוות התורה לא שייכים להם, והודו לו ונעשו אוהביו ונתנו לו דבר, ואף מלאך המות מסר לו את הקטורת להקטיר מחתות קטורת בשעת מגיפה ולעמוד בין המתים ובין החיים, ובזה לעצור את המגיפה.

סיכומי תמצית

גיתן להשיג את גליונות סיכומי תמצית החודשיים על הדף היומני / משנה ברורה ומוסר (לפי הדף היומני בהלכה).

- בנקודות ההפצה
- במייל 7692282@gmail.com
- בפקס 0799-414144

בנוסף גיתן לקבל במייל סיכומים על כל מסכתות הש"ס, ועל כל המשנה ברורה, ועל תנ"ך וספרי מוסר, או סיכומים לפי סדר הלימוד של: העמוד היומני, חבורת ש"ס, קנין ירושלמי, דף הכולל, קנין הלכה, תרי דף, אורייתא, אהבת שלום, ומפעל הש"ס.

הסיכומים מיועדים לחזרה בלבד ואין לסמוך להלכה.

מבחני לדעת

מבחן שבועי על דף היומני ומשנה ברורה הפץ חיים ואהבת חסד

גיתן לעשות את המבחנים מיום שישי עד יום שלישי בשעה 7:00 בבוקר:

- בטלפון 0737-289-669
 - במייל 7692282@gmail.com
 - בנדרים פלוס קופת לדעת.
- הגרלות: בכל שבוע על 500 שם במזומן, זיכוי 400 שם ברשת יפה גוף, 101 זוכים בזיכוי 120 שם ברשת יפה גוף.

חדש- מבחנים שבועיים על ה'עמוד היומני'

חדש

גיתן להשיג שוב את הסט תמצית הש"ס (ללא תוס', ורש"י חלקי) על כל הש"ס במחיר 120 ש.ח.

בנוסף יצאו לאור מחדש כל חוברות תמצית משנה ברורה, 6 חלקים 66 חוברות.

עלות חוברת 10 ש"ח סט 50 ש.ח.

כמו כן גיתן להשיג את סיכומי תמצית ההלכה (עם טור ובי" שו"ע וגו"כ), על הלכות שבת, מועדים ונדה.

וכן יצאו לאור חוברות תמצית הש"ס (גפ"ת) על מסכתות שבת, ב"ק, ב"מ.

לפרטים 052-7692282

קיבלת תועלת מהגליון?

באפשרותך לזכות לזכיות למונחים נוספים, גיתן לתרום ב'נדרים פלוס' קופת תמצית